

Suriye’de Devlet Dışı Silahlı Aktörlerin Entegrasyonu: Düzen-Kaos Ekseninde Olası Senaryolar

Hüseyin Faruk ŞİMŞEK

KASIM 2025
KÜME | RAPOR

Suriye’de Devlet Dışı Silahlı Aktörlerin Entegrasyonu: Düzen-Kaos Ekseninde Olası Senaryolar

Hüseyin Faruk ŞİMŞEK

KASIM 2025
KÜME | RAPOR

Hüseyin Faruk ŞİMŞEK

Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Yüksek lisans derecesini Bursa Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda almıştır. Doktora çalışmalarını Aberdeen Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde sürdürmektedir. Araştırma alanları arasında stratejik kültür, düzensiz savaş, vekâlet savaşları, devlet dışı silahlı aktörler ve İran'ın dış ve güvenlik politikaları yer almaktadır.

COPYRIGHT © 2025

Bu yayının tüm hakları Kültür Medeniyet (KÜME) Vakfı'na aittir. KÜME'nin izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir. Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve Kültür Medeniyet Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

KÜME | İstanbul

Altunizade, Kuşbakışı Cd. 17-2, 34662 Üsküdar/İstanbul

iletisim@kumevakfi.com

İçindekiler

Özet	1
Giriş	3
1. Esad sonrası Suriye	4
1.1. Parçalı Siyasi Yapı	4
1.2. Şam Kontrolünde Hibrit İdari Yapı	6
1.3. Ekonomik Durum	8
2. Vekil Ağları: Devlet Dışı Silahlı Örgütler ve Sponsor Devletler	10
2.1. SDG ve ABD İlişkisi	10
2.2. Dürziler ve İsrail'in Stratejisi	15
2.3. Dış Müdahaleler ve Suriye'nin Bütünlüğüne Etkisi	18
3. Olası Senaryolar	19
3.1. Parçalı Yapının ve İç Savaşın Devamı	19
3.2. Federal Sistem (IKBY Modeli)	22
3.3. Paramiliter Entegrasyon (Haşdi Şabi Modeli)	26
Sonuç	32
Kaynakça	34

Özet

Suriye’de 8 Aralık 2024’te Esad rejiminin devrilmesinin ardından ülke, devlet dışı silahlı örgütlerin etkisinin derinleştiği ve toprak bütünlüğünün geleceğine dair tartışmaların öne çıktığı yeni bir döneme girmiştir. Şam’daki geçiş hükûmeti, görece kapasite eksikliği ve dış müdahaleler sebebiyle ülke genelinde otoritesini tesis etmekte güçlükler yaşamaktadır. Kuzeydoğu’da, PYD/YPG öncülüğünde kurulan Kuzey ve Doğu Suriye Demokratik Özerk Yönetimi (KDSDÖY) ve onun silahlı gücü Suriye Demokratik Güçleri (SDG), ABD desteğiyle fiilen özerk bir yönetim kurmuştur. PKK ile ideolojik ve örgütsel sürekliliğe sahip olan PYD/YPG, bu yapıları siyasi hedefleri doğrultusunda yönlendirmekte ve bölgede kendi siyasal projesini kurumsallaştırmaktadır. ABD açısından bu yapı, Suriye sahasında nüfuz alanı yaratma, DEAŞ’ı temizleme ve İsrail’in çıkarlarını koruma hedeflerinin bir aracı olmuş; ABD tarafından askeri, organizasyonel ve finansal destek almıştır.

Güneyde ise, Süveyda merkezli Dürzi topluluklar, dini lider Hikmet Hicri liderliğindeki Yüksek Hukuk Konseyi ve onun silahlı kanadı Ulusal Muhafızlar aracılığıyla, İsrail’in koruması ve desteği ile fiilen özerk bir yapı oluşturmuştur. Hicri’nin otonomi ve uluslararası koruma talepleri, Şam’la entegrasyon çabalarını reddeden bir çizgiye dönüşmüş; bu durum Dürzi hareketinin İsrail’in Suriye’nin zayıf tutulması ve bu doğrultuda parçalı yapısının kalıcı hale getirilmesi stratejisinin bir aracı olmuştur.

Mevcut tartışmalar, devlet-dışı aktörlerin entegre edilemeyeceği ikileminde yoğunlaşırken, entegrasyonun nasıl ve hangi modelle gerçekleştirileceği sorusunu büyük ölçüde göz ardı etmektedir. Bu çalışma, sahadaki mevcut güç dengesinin devamı durumunda olası entegrasyon modellerinin ayrışmayı derinleştireceği ve hatta kurumsallaştıracığını iddia etmektedir. Bu doğrultuda, Irak tecrübesinden yola çıkarak ortaya çıkabilecek üç olası senaryoyu incelemektedir:

1. Senaryo – İç Savaşın Devamı: Aktörler arasında çatışmaların süreklilik kazanması ve savaş ekonomisinin kalıcılığı beklenir. Bu durumda devlet dışı aktörler dış hâmlerin desteği ile giderek kurumsallaşır ve parçalı yapı kalıcı hale gelir.

2. Senaryo – Federal Sistemin İnşası: SDG ve Dürzi bölgeleri anayasal statü kazanarak Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) benzeri bir model geliştirir. Kısa vadede görece istikrar sağlansa da uzun vadede kimlik temelli ayrışmalar ve kaynak paylaşımı sorunları çatışmaları derinleştirir. SDG’nin öngördüğü federal yapının, IKBY’den farklı olarak güçlü yerel aşiretler yerine PYD/YPG’nin hiyerarşik kontrolü altında şekillenecek olması, komşu devletler için ciddi bir güvenlik tehdidi oluşturacaktır.

3. Senaryo – Paramiliter Entegrasyon (Haşdi Şabi Modeli): SDG’nin ve Dürzilerin güvenlik kurumlarına dâhil edilmesi, kısa vadede çatışmasızlık sağlayabilir. Ancak silah ve komuta yapılarının korunması, devlet içinde dış destekli paralel güvenlik yapılanmalarına zemin hazırlar. Bu yapılar, Irak’takine benzer şekilde askeri güçlerine dayanarak yerelde ve merkezde devlet kurum ve kaynaklarını merkezle paylaşmayı isteyebilir; bu durum da bölünmeyi önce yerelden Şam’a sonra da şartların olgunlaşmasıyla tekrar yerele taşıyabilir.

Her üç senaryo da kalıcı bir istikrar üretmemektedir. Ortak sonuç, merkezî otoritenin zayıf kalmaya devam ettiği, ayrılıkçı vekil örgütlerin kurumsallaştığı ve istikrarsızlık ortamında dış aktörlerin etkisinin vekillere sundukları destek yoluyla sürdüğü bir Suriye’dir. Bu noktada PYD/YPG’nin ve Hikmet Hicri liderliğindeki Dürzilerin mevcut yapılarıyla Suriye’nin birlik ve bütünlüğüne katkı sağlayacak bir iradeye sahip olmadıkları vurgulanmalıdır. Her iki oluşum da kendi politik ajandaları doğrultusunda hareket etmekte, özerklik veya fiilî bağımsızlık hedefini stratejik öncelik olarak görmektedir. Bu nedenle, bu yapıların gönüllü biçimde Suriye’nin ulusal bütünlüğünü sağlayacak bir entegrasyona yönelmeleri olası değildir.

Suriye’nin bütünlüğünü koruyacak ve sürdürülebilir istikrarı sağlayacak bir entegrasyon, öncelikle devlet-dışı silahlı örgütlerin ayrılıkçı kadrolarının tasfiyesi, askerî kapasitelerinin hızlı bir şekilde eritilmesi yoluyla mümkün olabilir. Bu dönüşüm, hem işlevselliklerini yitirecek olan örgütlere dış desteği zayıflatacak hem de merkezi otoritenin güçlenmesine olanak tanıyacaktır. Bunlar, Suriye’de kalıcı istikrarın tesis edilmesinin ön koşuludur. Aksi takdirde, ‘entegrasyon’ adı altında geliştirilecek her model, fiilen ayrışmayı kurumsallaştırma riski taşımaya devam edecektir.

Giriş

8 Aralık 2024 tarihinde Esad rejiminin çökmesiyle birlikte Suriye, yeni bir siyasal evreye girmiştir. Bu geçiş, istikrarın yeniden tesisinden ziyade, siyasal, idari ve ekonomik bakımdan son derece parçalı, kırılğan ve belirsiz bir yapı üretmiştir. Devlet otoritesinin çöküşüyle birlikte ortaya çıkan çok sayıda silahlı grup, yerel konsey ve otonom idari yapı, ülke genelinde merkezî kontrolün yeniden inşasını güçleştirmektedir. Esad sonrası dönemde Suriye'nin temel meselesi, yalnızca yeni bir siyasal düzenin kurulması değil, aynı zamanda farklı ideolojik yönelimlere ve hedefe sahip olan, görece güçlü ve dış desteğe sahip devlet-dışı silahlı aktörlerin bu yeni düzene entegrasyonu- dur. Mevcut akademik ve politik tartışmalar çoğu zaman bu aktörlerin “entegre edilip edilmeyeceği” ikilemine odaklanmakta, “nasıl bir entegrasyon” sorusunu ve sorununu göz ardı etmektedir. Bu çalışma, tam da bu eksikliği gidermeyi amaçlamakta ve entegrasyonun biçimine, araçlarına ve kurumsal sınırlarına odaklanmaktadır.

Bu bağlamda, Esad sonrası Suriye'deki siyasal dönüşüm “düzen-kaos ikilemi” çerçevesinde okunabilir. Bir yandan merkezî otoritenin yeniden inşası ve kurumsal entegrasyon arayışları düzenin tesisini hedeflerken; diğer yandan dış müdahaleler, vekil ağları ve yerel güç odakları bu düzeni sürekli olarak kaosa sürüklemektedir.

Suriye'nin bugünkü siyasal görünümü, üç temel ekseninde şekillenmektedir: merkezî otoritenin kapasite eksikliği, dış aktörlerin vekil stratejileri ve yerel toplulukların ayrılıkçı amaç ve talepleri. Şam merkezli geçici hükûmetin yeniden devlet inşası yönündeki çabaları hem idari hem mali kaynak yetersizliği hem de yerel aktörlerin dirençleri ve dış aktörlerin müdahaleleri nedeniyle sınırlı kalmıştır. Fırat'ın doğusunda PYD/YPG öncülüğündeki Suriye Demokratik Güçleri (SDG)¹ fiilen bağımsız bir yönetim tesis ederken; güneyde Dürzi gruplar, İsrail desteğiyle otonom bir yapılanma yönünde adımlar atmıştır. Böylece ülke, kuzey-güney ekseninde farklı dış güçlerin desteklediği vekil ağlarının ve yerel silahlı grupların etki alanlarına bölünmüştür.

Bu parçalı tablo, aynı zamanda Suriye'deki entegrasyon sorununun uluslararası boyutunu da belirlemektedir. ABD'nin kuzeyde SDG'ye, İsrail'in ise güneyde Dürzi gruplara verdiği destek, sadece yerel dengeleri değil, gelecekteki devlet yapılanmasının doğasını da şekillendirmektedir. Her iki aktör de fiilen ülkeyi otonom yapılara bölerek istikrarsızlığı sürdürmektedir. Buna karşılık Türkiye hem sınır güvenliği hem de bölgesel istikrarı önceleyen politikasıyla, üniter ve merkezî bir düzenin yeniden inşasını destekleyen istisnai bir aktör konumundadır. Ankara açısından Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması, yalnızca güvenlik temelli bir zorunluluk değil; aynı zamanda bölgesel bir düzenin oluşturulması ve sürdürülebilirliği açısından stratejik bir önceliktir. Bu nedenle Türkiye, parçalı yapıların kurumsallaşmasına ve dış aktörlerin vekil stratejileri üzerinden kalıcı kaos üretimine karşı, düzen yönelimli bir yaklaşım benimsemektedir. Bu durum, Suriye'deki entegrasyon süreçlerinin yalnızca içsel uzlaşıyla değil, dışsal stratejik hesaplarla da şekillendiğini göstermektedir.

Bu çalışma, Esad sonrası Suriye'de devlet dışı silahlı aktörlerin entegrasyonunu çok boyutlu bir çerçevede analiz etmektedir. Birinci bölümde, yeni dönemin siyasi/askeri, idari ve ekonomik durumu ele alınmış; ikinci bölümde ABD ve İsrail'in devlet dışı aktörlerle kurduğu sponsor-vekil ilişkileri incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise mevcut koşullar altında ortaya çıkabilecek üç olası senaryo — parçalı yapının ve iç savaşın devamı, federal sistemin oluşturulması ve paramiliter entegrasyon — gerçekleşme ihtimali ve olası etkileri üzerinden, Irak'ın entegrasyon tecrübeleri göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Böylece çalışma, Suriye'nin geleceğine ilişkin muhtemel kurumsal düzenlerin olasılığını ve sürdürülebilirliğini karşılaştırmalı biçimde tartışmakta ve farklı entegrasyon senaryolarını düzen-kaos ikilemi üzerinden tartışmaktadır.

1 PKK'nın Suriye yapılanması olan PYD/YPG, örgütsel kimliğini perdelemek amacıyla ABD'nin yönlendirmesiyle Suriye Demokratik Güçleri (SDG) adıyla yeni bir çatı yapı oluşturmuştur. Komuta-kontrol ve kadro bütünlüğü cihetinden PYD/YPG ile SDG büyük ölçüde iç içe geçtiğinden, metinde bağlama göre iki ifade zaman zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır.

1. Esad sonrası Suriye

2024 yılı sonunda Esad rejiminin çöküşüyle birlikte Suriye, yeni bir siyasal evreye girmiştir. Suriye’nin güncel durumu siyasi, askerî ve ekonomik boyutlarda parçalı ve kırılğan bir görünüm arz etmektedir. İç savaşın yol açtığı bu durum, devlet dışı silahlı aktörlerin entegrasyonu sorununun önemini artırmıştır. Bu bölüm, Esad sonrası dönemde Suriye’nin mevcut durumunu iç ve dış boyutlarıyla ele alarak devlet dışı aktörlerin entegrasyonu tartışmasına analitik bir çerçevede sunmayı amaçlamaktadır.

1.1. Parçalı Siyasal Yapı

Devrimin ardından Suriye’de büyük oranda eski HTŞ kadrolarından ve çeşitli muhalif unsurların elemanlarından müteşekkil bir geçici hükûmet kuruldu. Yeni düzenin kurumsal omurgası, büyük ölçüde HTŞ’nin İdlib’de kurduğu Suriye Kurtuluş Hükûmeti’nin güvenlik ve idari deneyimlerine dayanmaktadır. Geçici hükûmet, ülkenin büyük kısmında otoritesini tesis etmiş ve merkezileşme yönünde önemli adımlar atmıştır. Bunlardan en önemlisi, farklı silahlı muhalif grupların tek çatı altında toplanmasıdır. Başlangıçta Şam hükûmeti, güvenlik ve asayiş konularında HTŞ’nin Askerî Operasyonlar Dairesi ve Suriye Kurtuluş Hükûmeti’nin Genel Güvenlik Servisi gibi yapılarından yararlanmış olsa da bu yapıları ve diğer silahlı muhalif grupları ulusal bir çatı altında toplamaya çalışmıştır. Bütün muhalif gruplar, geçici hükûmetin kurulmasını takip eden aylar içerisinde Suriye Savunma Bakanlığı’na veya polis ve Genel Güvenlik Servisi birimlerinin birleşmesiyle oluşturulan İçişleri Bakanlığı’na bağlı İç Güvenlik Komutanlığı’na entegre olmuştur.

Silahların merkezin tekelinde toplanması yönünde olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Ancak, yönetilmesi gereken alanın ve nüfusun büyüklüğü ile finansal kaynak ve yetişmiş personel yetersizliği, merkezileşme çabalarını zayıflatmıştır. Buna ek olarak, bazı yerel aktörlerin ve silahlı örgütlerin Şam hükûmeti ile birleşme konusundaki isteksizlikleri, geçici hükûmetin ülke genelinde tam hâkimiyet kurmasını engellemiştir.

Suriye’nin büyük çoğunluğu Şam’da kurulan geçici hükûmetin idaresinde olsa da Fırat nehrinin doğusundaki topraklar (Barış Pınarı Harekât bölgesi hariç) ile Deyr Hafir’den Rakka’nın güneyine kadar Fırat Nehri boyunca uzanan bölge, fiilî olarak PYD/YPG kontrolündedir. 2018 yılında PYD/YPG kontrolünde kurulan Kuzey ve Doğu Suriye Demokratik Özerk Yönetimi (KDSDÖY), bu bölgeyi fiilen yönetmektedir.² Söz konusu yönetim, kamu hizmetlerinin sunumu, güvenlik ve asayişin sağlanması, yargı mekanizmasının işletilmesi, “asker” temini, eğitim faaliyetleri ile ekonomik düzenleme ve vergilendirme faaliyetlerini yerine getirmektedir. Bu işlevler aracılığıyla Şam’daki merkezî hükûmetten bağımsız ve onunla rekabet eden paralel bir ‘devlet benzeri yapı’ inşa etme çabasına girişmiştir.³

PYD/YPG kontrolündeki Arap nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgelerde Araplardan oluşan yerel konseyler kurulmuş olsa da hem örgüt elemanlarından hem de Batılı resmi kaynak ve kişilerden alınan bilgiler, yönetimin her seviyede SDG ve KDSDÖY içerisindeki PYD/YPG mensubu kadrolar tarafından kontrol edildiğini göstermektedir.⁴ Mart 2025’te SDG ile Şam hükûmeti arasında imzalanan ve bölgenin merkezî hükûmetle entegrasyonunu öngören anlaşmaya rağmen, henüz bu bölge Şam’daki hükûmetin kontrolüne girmemiştir.

2 “Autonomous Administration of North and East Syria,” Syrian Democratic Council U.S. Mission, Erişim 01 Ekim 2025, <https://www.syriandemocraticcouncil.us/1418-2/>.

3 Musa Akgül, “War Making and State Making in Northeast Syria: Understanding Quasi State Activities of the Democratic Union Party” (Doktora Tezi, Lancaster University, 2025), 203, 209.

4 Michael Knights ve Wladimir Van Wilgenburg, Accidental Allies: The US-Syrian Democratic Forces Partnership Against the Islamic State (I.B. Tauris, 2021), 197; “Lead Inspector General for Operation Inherent Resolve Quarterly Report to the United States Congress | April 1, 2020 - June 30, 2020,” 31 Temmuz 2020, <https://www.dodig.mil/reports.html/Article/2298912/lead-inspector-general-for-operation-inherent-resolve-quarterly-report-to-the-u/>.

Görsel 1. Ekim 2025 itibariyle Suriye’de etkinlik gösteren vekil güçler ve nüfuz sahaları

Ayrıca, raporun yazıldığı tarih itibariyle SDG, ayrı bir silahlı güç olarak varlığını devam ettirmektedir. Açık kaynaklardaki farklı tahminlere göre, SDG’nin 20,000 ile 70,000 arasında elemanı bulunmaktadır.⁵ Bu gücün yaklaşık yarısının PYD/YPG mensuplarından oluştuğu ve örgütün kilit pozisyonlarının bu kadrolar tarafından kontrol edildiği değerlendirilmektedir.⁶ SDG, Amerika’nın yoğun silah, eğitim ve finans desteği sayesinde Suriye’deki en büyük devlet dışı silahlı grup hâline gelmiştir. Suriye hükûmetine bağlı güçlerle SDG arasındaki çatışmalar Ekim 2025 itibariyle hâlâ devam ederken, hem hükûmet yetkilileri hem de SDG yöneticileri karşı tarafı düşman olarak nitelemeye devam etmektedir.⁷

Ülkenin batısında ise KDSDÖY benzeri, bütünüyle Şam’dan bağımsız hareket eden bir yapı olmasa da Şam’ın bu bölgelerdeki otoritesi mezhep temelli ve Esad rejiminden miras kalan toplumsal ayrışmalar sebebiyle hala kırılabilirlik arz etmektedir. Mart 2025’te, ülkenin batısında eski rejim asker ve milislerinin öncülüğünde çıkan karışıklıklar bastırılmış ve merkezî otorite tesis edilmiş olsa da mezhepsel gerginlikler ve endişeler devam etmektedir.⁸

5 Knights ve Wilgenburg, *Accidental Allies*, 186-88; Can Acun ve Kutluhan Görücü, *PKK/YPG’s State Dream in Syria* (SETA, 2024), 42-46, <https://www.setav.org/en/pkk-ypgs-state-dream-in-syria>; Akgül, “War Making and State Making in Northeast Syria: Understanding Quasi State Activities of the Democratic Union Party”, 169, 190-91.

6 Knights ve Wilgenburg, *Accidental Allies*, 189-94; Akgül, “War Making and State Making in Northeast Syria: Understanding Quasi State Activities of the Democratic Union Party”, 208.

7 John Davison vd., “Syria Risks Rupturing as Armed Camps Face off across the Euphrates”, *Investigations*, Reuters, 19 Eylül 2025, <https://www.reuters.com/investigations/syria-risks-rupturing-armed-camps-face-off-across-euphrates-2025-09-19/>.

8 Gregory Waters, *Local Governance in Post-Assad Syria: A Hybrid State Model for the Future?* (Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center, 2025), 4, 14-15, <https://carnegieendowment.org/research/2025/07/local-governance-in-post-assad-syria-a-hybrid-state-model-for-the-future?lang=en>.

Nusayriler, nüfusun çoğunluğunu oluşturdukları bu bölgelerde yerel yönetimlerde kritik pozisyonlara gelememiş ve güvenlik birimlerine katılmalarına da izin verilmemiştir.⁹ Ayrıca, önemli bir çoğunluğu bu bölgedeki nüfusa entegre olan ve sayıları yaklaşık 70.000'i bulan eski rejim asker ve milislerinin varlığı, Suriye hükûmeti için potansiyel bir tehdit olarak görülmektedir.¹⁰

Güneyde ise, Dürzi nüfusun yaşadığı bölgelerde hükûmet güçleri ile bazı Dürzi gruplar arasında Nisan-Mayıs ve Temmuz aylarında yaşanan gerginlikler ve İsrail'in bölgeye Dürzi ayrılıkçılar lehine doğrudan müdahalesi, Şam'ın bölgedeki otoritesini zayıflatmaktadır. Temmuz 2025'te Süveyda ilinde Dürzi gruplar ile hükûmet güçleri ve bedevi aşiretler arasında yaşanan çatışmalardan sonra taraflar arasında ateşkes ilan edilmiş ve İsrail'in düzenlediği hava saldırıları sebebiyle geri çekilmek zorunda kalan hükûmet güçleri Süveyda sınırına konuşlanarak Şam-Süveyda yolunda kontrol noktaları oluşturmuştur.¹¹ Bu çatışmalardan sonra Süveyda batı bölgesi hariç fiilen Hikmet Hicri liderliğinde kurulan Yüksek Hukuk Konseyi'nin yönetimi altındadır.¹² Bu komite, bölgedeki bütün silahlı Dürzi grupları da sayısı 10.000-15.000 civarında olması planlanan Ulusal Muhafızlar adı altında birleştirmiş ve sayısı 3.000 civarında olması planlanan ayrı bir polis gücü de kurmuştur.¹³

17 Eylül 2025 tarihinde istikrarın tesisi için Suriye, Ürdün ve ABD tarafından bir yol haritası belirlenmiştir.¹⁴ Hikmet Hicri'nin temsilcileri bu görüşmelere katılmamış ve Süveyda Yüksek Hukuk Konseyi alınan kararları reddetmiştir.¹⁵ Hicri liderliğindeki Dürzi grupların siyasi ve askerî olarak tek çatı altında birleşme ve ayrı bir otonom bölge kurma çabaları devam etmektedir.¹⁶

Özetle, Suriye'nin kuzeydoğu ve güneyindeki mevcut durum, Suriye hükûmetinin henüz ülkedeki nüfusun, toprakların ve silahların kontrolünü tekeline alamadığını ve merkezî otoritenin yetki ve meşruiyetinin halen yerel ve uluslararası aktörlerle müzakere konusu olduğunu göstermektedir. Bu müzakerelerde, mezkûr bölgelerdeki yerel aktörler merkezî olmayan bir yapı oluşturulmasını talep ederken, Şam hükûmeti daha fazla ayrışmayı engelleyecek, yerel aktörlerin katıldığı ama güçlü merkezî hükûmetin kontrolündeki bir sistemi savunmaktadır.¹⁷

1.2. Şam Kontrolünde Hibrit İdari Yapı

Geçici hükûmetin farklı silahlı grupları tek çatı altında toplama çabası, siyasi merkezileşmeyi desteklese de kapasite eksikliği ve yerel koşullar nedeniyle merkezileşme, Şam kontrolündeki bölgelerde dahi tam olarak sağlanamamıştır. Bunun sonucu olarak, merkez ve yerel yapıların birlikte çalıştığı hibrit bir idari ve adli sistem ortaya çıkmıştır. Devrim ve yeni hükûmetin kurulma sürecinde, idari ve adli boşluğu dolduran yerel yapılar ve eski rejim idarecileri

9 Waters, Local Governance in Post-Assad Syria, 7-11.

10 Mohammed Hassan, "Building Syria's New Army: Future Plans and the Challenges Ahead", Middle East Institute, 12 Haziran 2025, <https://www.mei.edu/publications/building-syrias-new-army-future-plans-and-challenges-ahead>.

11 "Süveyda'da ateşkes çağrılarına rağmen kent merkezinde ve kırsalında şiddetli çatışmalar yaşanıyor", Anadolu Ajansı, 19 Temmuz 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suveydada-ateskes-cagrilarina-ragmen-kent-merkezinde-ve-kirsalinda-siddetli-catismalar-yasaniyor-/3635514>.

12 Walid Al Nofal, "Suwayda between Self-Administration and Division: Are Civil Initiatives Too Late?", Syria Direct, 12 Ağustos 2025, <https://syriadirect.org/suwayda-between-self-administration-and-division-are-civil-initiatives-too-late/>.

13 Abdulhalim Süleyman, "Silahlı kurumsallaşma olarak Ulusal Muhafızlar ve Süveyda'yı ayırmaya hazırlama", Independent Türkçe, 28 Ağustos 2025, <https://www.indyturk.com/node/763985/d%C3%BCnyadan-sesler/silahl%C4%B1-kurumsalla%C5%9Fma-olarak-ulusal-muhaf%C4%B1zlar-ve-suveyday%C4%B1-ayr%C4%B1lmaya>.

14 Tuğba Altun, "Türkiye'den Suriye'nin Süveyda ili için açıklanan yol haritasına yönelik memnuniyet mesajı", Anadolu Ajansı, 17 Eylül 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiyeden-suriyenin-suveyda-ili-icin-aciklanan-yol-haritasina-yonelik-memnuniyet-mesaji/3689864>.

15 Baha el-Avam, "Süveyda için yol haritası: Suriye'nin güneyinde uzlaşıya giden zorlu yol", Independent Türkçe, 19 Eylül 2025, <https://www.indyturk.com/node/765061/d%C3%BCnyadan-sesler/suveyda-i%C3%A7in-yol-haritas%C4%B1-suriyenin-g%C3%BCneyinde-uzla%C5%9Fma-ve-suveyda-i%C3%A7in-yol-haritas%C4%B1-ayr%C4%B1lmaya>.

16 "Druze Seek Sweida Autonomy and Turn toward Israel, Adding New Twist to Syria's Tensions", AP News, 01 Ekim 2025, <https://apnews.com/article/syria-conflict-druze-israel-minorities-6827a22c87e0e1b4ea2973ce73e33f8a>; Hassan, "Building Syria's New Army"; "Hicri, Suriye'deki Dürziler için 'ayrı' bir bölge kurulmasını istedi", Independent Türkçe, 26 Ağustos 2025, <https://www.indyturk.com/node/763901/d%C3%BCnyadan-sesler/hicri-suriyedeki-d%C3%BCrziler-i%C3%A7in-%E2%80%98ayrı-%E2%80%99-bir-b%C3%B6lge-kurulmas%C4%B1n%C4%B1-istedi>.

17 Qutaiba Ildibi vd., Reimagining Syria: A Roadmap for Peace and Prosperity Beyond Assad (The Syria Strategy Project, 2025), 6, <https://mei.edu/publications/reimagining-syria-roadmap-peace-and-prosperity-beyond-assad>.

ile Şam'dan atamayla gönderilen memurlar bu yapıda koordineli bir şekilde çalışmaya başlamıştır. Şehirlere atanan valilerin yanı sıra, HTŞ'nin İdlib'de kurduğu Suriye Kurtuluş Hükûmeti model alınarak 65 ilçe merkezine veya bazı yerlerde daha alt idari birimlere bölge müdürleri atanmıştır.¹⁸ İçişleri Bakanlığı tarafından atanan müdürler, ya eski rejimin belediye başkanları ve yerel konseyleri ile birlikte çalışmaya devam etmiş ya da bölge halkının 8 Aralık 2024 sonrası yeni oluşturduğu yerel konseyler ve seçtikleri yöneticilerle çalışmıştır.¹⁹ Bu durum, kısa vadede yerel rızayı artırıp idari işleyişi kolaylaştırırsa da merkezî otoritenin zafiyeti olarak görülmeye başlamıştır.

Görsel 2. Ürdün, Suriye ve ABD arasında 'Süveyda Krizinin Çözümü İçin Yol Haritası' anlaşmasının imza töreni.

18 Waters, Local Governance in Post-Assad Syria, 4, 8.

19 Waters, Local Governance in Post-Assad Syria, 5.

Bölge müdürleri merkezin taşradaki gözü kulağı olmuş, ayrıca yereldeki belediye yöneticileri ve konseylerle valilik, güvenlik birimleri ve bakanlık arasındaki bağlantıyı da sağlamıştır. Bölge müdürleri, çoğunluğu HTŞ polis okulundan mezun kişilerden seçilmiş ve güvenlik birimlerinin başına atanmıştır. Başlangıçta yalnızca güvenliğin sağlanmasından sorumluyken, zamanla idari hizmetlerin ve yardım dağıtımının koordinasyonunda da rol üstlenmeye başlamışlardır. Mart 2025’ten itibaren de çoğu bölgeye İçişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı’na bağlı güvenlik birimlerinden sorumlu ek memurlar atanmıştır.²⁰ Bu atamalar merkezin taşradaki kontrolü için önemlidir çünkü devrim sürecinde muhalif silahlı gruplar bulundukları bölgelerde veya memleketlerinde güvenlik birimlerine dâhil edilerek iç güvenlik birimleri haline getirilmiştir. Bu da yolsuzluk, denetimsizlik ve kayıtdışılık gibi riskleri barındırmaktadır.

Ek olarak, eski silahlı grupların Suriye genelinde yerel düzeyde güvenlik ve asayiş sağlamada yetersiz kalması üzerine, hükümet yerelden gönüllü polis gücünün oluşturulmasına izin vermiştir. Özellikle azınlık bölgelerinde asayişten sorumlu yerel ve gönüllü silahlı güçler az sayıdaki genel güvenlik servisi ve emniyet gücüyle birlikte çalışmıştır.²¹ Her ne kadar azınlıklar açısından güven inşa edici bir adım olarak görülse de bu uygulama merkezî denetimi zayıflatmış ve özellikle siyasi-idari anlaşmazlık dönemlerinde, merkez aleyhine işleyen paralel bir güç odağı yaratmıştır. Nitekim, Temmuz 2025’teki çatışmalardan önce Süveyda resmî olarak hükümet kontrolünde olsa da şehirde görev yapan Genel Güvenlik memurlarının büyük çoğunluğu bölgedeki Dürzilerden oluşmaktaydı ve şehrin yönetimi fiilen Dürzi grupların elindeydi.²²

Yargıda ise yetişmiş insan, altyapı ve finansman eksikliği sağlıklı işleyen bir sistemin kurulmasını engellemiştir. Rejim düşerken birçok mahkeme ve hapisane yerel halk tarafından tamamen yıkılmıştır ve yenileri hızlı bir şekilde inşa edilememiştir. Öte yandan, işten atılan eski rejim dönemi hâkim ve savcılarının yerine hukuk veya fıkıh eğitimi almış kişilerden atamalar yapılsa da yeterli sayıda elemanın olmaması birçok kadronun boş kalmasına sebep olmuştur. Hukuk sistemindeki bu boşluk yerelde dini liderler, yerel konseyler ve sivil toplumun geliştirdiği alternatif sistemlerle doldurulmuştur.²³ Bu durum, merkezî otoritenin meşruiyetini zedelemiş ve hukukun parçalı bir görünüm kazanmasına yol açmıştır. Alternatif hukuk sistemlerinin oluşması merkezin zayıflığını yansıtmakta ve merkezin bu alternatif sistemlere göz yumması veya işleri devretmesi de merkeze olan güveni zedelemektedir.²⁴ Yargı alanındaki bu parçalanma yalnızca geçici bir idari sorun değil, aynı zamanda devlet dışı aktörlerin meşruiyet kazanmasına ve entegrasyon sürecinin kurumsal temelde zayıflamasına yol açmaktadır.

1.3. Ekonomik Durum

Suriye ekonomisi, savaş, yaptırımlar ve parçalanmış idari yapıların baskısı altında çökmüş durumdadır. Şubat 2025’te yayınlanan bir Birleşmiş Milletler raporuna göre, nüfusun %90’ı yoksulluk sınırının altında gıda güvencesinden yoksun yaşamakta, %75’i insani yardıma muhtaç durumdadır. Ülkenin altyapısının ise %50’si yıkılmış veya kullanılamaz hâledir. Yine aynı rapora göre, siyasi bir düzen sağlansa dahi, kısa ve orta vadede bu tablonun iyiye gideceği beklenmemektedir.²⁵ Enflasyon, gıda ve yakıt kıtlığı, nakit sıkıntısı, enerji sorunu ve işsizlik, Suriye yönetiminin önündeki en önemli ekonomik sorunlar arasındadır.²⁶ Esad rejiminin devrilmesinden sonra hayat

20 Waters, Local Governance in Post-Assad Syria, 8.

21 Waters, Local Governance in Post-Assad Syria, 10-11.

22 “A Compromise Is Urgently Needed in Southern Syria”, International Crisis Group, 18 Temmuz 2025, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/east-mediterranean-mena/syria/compromise-urgently-needed-southern-syria>.

23 Waters, Local Governance in Post-Assad Syria, 12.

24 Waters, Local Governance in Post-Assad Syria, 16.

25 The Impact of the Conflict in Syria (UNDP, 2025).

26 “Explainer: What are the economic challenges facing Syria?”, BBC Monitoring, 31 Ocak 2025, <https://monitoring.bbc.co.uk/product/b00038ql>; Karin Strohecker ve Libby George, “Syria’s economy: The devastating impact of war and sanctions”, Reuters, 06 Ocak 2025, <https://www.reuters.com/world/middle-east/syrias-new-leaders-face-economy-decimated-by-war-sanctions-2025-01-06/>.

standartlarının görülür biçimde yükselmemesi de Suriyeliler arasında hoşnutsuzluğa sebep olmuştur.²⁷ Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar gibi ülkelere gelen nakit yardımı ve enerji sevkiyatı ile yaptırımların kaldırılması, Suriye ekonomisindeki büyük sorunlara sadece geçici çözüm olabilmektedir.

Bir diğer önemli konu da Suriye hükûmetinin ülkedeki kaynakların hepsini kullanamaması sorunudur. PYD'nin kontrolündeki bölgeler, ülkenin tarımsal üretim ve petrol kaynaklarının önemli bir kısmına hâkimdir. KDSDÖY, bu kaynaklar üzerinden yarı-devlet benzeri bir ekonomi işletmekte; vergilendirme, ticaret ve enerji üretimi yoluyla kendi bütçesini sağlamaktadır.²⁸ Ayrıca, ekonomi üzerindeki yoğun kontrol sebebiyle bölge halkının yaşam standardını artırmaktan ziyade PYD'nin siyasi kabiliyetini artırmaya yaramıştır.²⁹ Suriye hükûmetinin kontrolü dışındaki bu önemli gelir kaynakları PYD'yi yerelde güçlendirmesinin yanı sıra ulusal düzeyde de Şam ile yaptığı görüşmelerde elini güçlendirmektedir. Ülkenin zaten sınırlı olan ve Şam tarafından acil ihtiyaç duyulan gelir kaynaklarının önemli bir kısmının PYD tarafından kullanılması, entegrasyon sorununu daha da karmaşık hâle getirmekte ve yeni çatışmalara zemin oluşturmaktadır.

27 Waters, Local Governance in Post-Assad Syria, 3.

28 Akgül, "War Making and State Making in Northeast Syria: Understanding Quasi State Activities of the Democratic Union Party", 202-3.

29 Knights ve Wilgenburg, Accidental Allies, 190; Akgül, "War Making and State Making in Northeast Syria: Understanding Quasi State Activities of the Democratic Union Party", 203.

2. Vekil Ağları: Devlet Dışı Silahlı Örgütler ve Sponsor Devletler

Suriye’nin mevcut siyasal ve idari yapısındaki kırılanlık, sadece iç dinamiklerden kaynaklanmamaktadır. Dış aktörlerin doğrudan ve dolaylı müdahaleleri, ayrışmanın derinleşmesine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, özellikle ABD ve İsrail’in Suriye’ye yönelik yaklaşımları ve müdahaleleri, ülkenin gelecekteki düzen-kaos ikilemini şekillendiren başlıca dış faktörler olarak ortaya çıkmaktadır.

2.1. SDG ve ABD İlişkisi

Suriye iç savaşının ve Esad sonrası düzenin en belirleyici dış boyutlarından biri, ABD’nin sahadaki vekil aktörler üzerinden yürüttüğü stratejisidir. Washington’un önceliği, DEAŞ’ın yeniden güç kazanmasını engellemek ve İran nüfuzunu sınırlarken İsrail’in güvenlik çıkarlarını korumaktır. Bu kapsamda SDG, ABD için yalnızca geçici bir askerî ortak değil, aynı zamanda bölgesel dengeyi sürdürmenin aracı hâline gelmiştir. Dolayısıyla SDG-ABD ilişkisi, sıradan bir iş birliğinin ötesinde, Suriye’nin gelecekteki siyasi ve kurumsal düzenini belirleyecek bir sponsor-vekil ilişkisi olarak değerlendirilmelidir.

2.1.1. SDG’nin Yapısı, Amaçları ve İdeolojik Arka Planı

Suriye’de 2025 itibarıyla operasyonel kapasitesi ve organizasyon yapısı itibarıyla en güçlü devlet dışı silahlı grup PYD/YPG’dir. PYD/YPG, SDG’nin omurgasını oluşturmakta ve SDG’yi kontrol etmektedir. 2003 yılında PKK/KCK’nın Suriye ayağı olarak kurulan PYD ve onun silahlı kanadı olan YPG; ideoloji, kaynak, organizasyon, komuta yapısı ve amaçları bakımından PKK ile aynı yapıdadır.³⁰ Ayrıca, YPG’nin üst kadrosunun çoğunluğunu da Kandil’den gelen örgüt militanları oluşturmaktadır.³¹

PYD/YPG’nin PKK ile olan organik ilişkisi, Suriye’deki amaçlarını ve yöntemlerini de şekillendirmiştir. Bu da PYD/YPG’nin Suriye’nin geleceğine dair yaklaşımları ve nasıl bir entegrasyonu hangi amaçla istedikleri konusunda ipuçları vermektedir. Bağımsız ve sosyalist bir Kürt devleti kurma amacıyla ortaya çıkan PKK,³² bu amacı gerçekleştirmek için şiddetli yöntem edinmiştir.³³ Türkiye’nin 1999 yılında Abdullah Öcalan’ı tutuklamasından sonra, söylem değişikliğine giden Öcalan ve örgüt, ulus devlet modelini reddettiklerini, demokratik otonomi/demokratik konfederalizm şeklinde kavramsallaştırdıkları devletsiz bir demokratik model amacıyla olduklarını deklare etmiştir. Akgül’e göre ise PKK’nın ideolojisinde ve eylemlerinde Kürt milliyetçiliği ve bağımsız bir devlet inşası hâlâ baskındır ve PKK farklı organizasyonel yapılar aracılığıyla ve farklı yöntemlerle orijinal amaçlarını

30 Sara Cristina Plana, “The Proxy Paradox: Explaining (Lack of) Control Over State-Sponsored Proxy Armed Groups” (Thesis, Massachusetts Institute of Technology, 2021), <https://dspace.mit.edu/handle/1721.1/150912>; Matt Bradley ve Joe Parkinson, “America’s Marxist Allies Against ISIS”, Wall Street Journal, 24 Temmuz 2015, <http://www.wsj.com/articles/americas-marxist-allies-against-isis-1437747949>; Niklas Karlén, “Making Stars Align: Partnerships between State Sponsors and Armed Groups”, European Journal of International Security, 14 Temmuz 2025, 13-14, <https://doi.org/10.1017/eis.2025.10007>; Kyle Orton, “The Secular Foreign Fighters of the West in Syria”, Insight Turkey 20, sy 3 (2018): 159.

31 Knights ve Wilgenburg, Accidental Allies, 33, 217-18.

32 Abdullah Öcalan, Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto), 6. Baskı (Weşanên Serxwebûn, 1993).

33 Akgül, “War Making and State Making in Northeast Syria: Understanding Quasi State Activities of the Democratic Union Party”, 92-94.

gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Ulus devlet söyleminden uzaklaşılması ise, uluslararası sistemde meşruiyet elde edebilmek için pragmatik bir hamledir.³⁴

PYD/YPG, Suriye’de güçlendikçe orijinal amaçlarını söylemlerinde de dile getirmeye başlamış, Kürt milliyetçiliği ve otonomi/bağımsızlık vurgusu artmıştır. Sözde Cezire Kantonu’nun eski yöneticisi Ekrem Hesso, 2016 yılında verdiği bir röportajda Kürtlerin liderliği altında bir federal yapı amaçladıklarını söylemiştir:

*“Rojava’daki tüm halklar —Araplar ve Asuriler de dâhil olmak üzere— Kürt liderliği altındaki ortak demokratik özerk yönetim tarafından temsil edilmektedir. Rojava, yani Kürdistan’daki mevcut durum budur. Özyönetim rejimi, bir öz savunma görev gücünün oluşturulmasının yanı sıra, hizmet ve askerî kurumları da bünyesinde barındırmaktadır. Bu ulusal yapı, kuruluşundan sonraki iki yıl içinde birçok zorluğun üstesinden gelmeyi başararak hem iç hem de dış alanda etkili olduğunu kanıtlamış, bu süreç boyunca öncü bir rol üstlenmiş ve yeni bir Suriye inşası için bir formül ortaya koymuştur. Burada söz konusu olan, bu halkların tarihsel ve coğrafi gerçeklerine dayanan federal bir Suriye’dir.”*³⁵

Benzer şekilde, PYD’nin kurucu liderlerinden biri, Uluslararası Kriz Grubu’na 2017 yılında ismi gizlenerek verdiği röportajda, Abdullah Öcalan’ın çizdiği çerçeve dışında hareket etmeleri gerektiğini şu şekilde dile getirmektedir:

*“Bir toplumun devletsiz var olabileceğini düşünenler hayal kurmaya devam edebilir. Biz, sınırları olan devletlerden oluşan uluslararası sistemin gerçekliğiyle yüzleşmek zorundayız. Odaklanmamız gereken şey, Kürtlerin Suriye toplumunun ayrılmaz bir bileşeni olarak tanınması ve haklarının korunması olmalıdır. Bunu kantonlar aracılığıyla mı, federal bir bölgeyle mi ya da başka bir şekilde mi yaparız, bu benim için fark etmez. Irak Kürdistanı’nı olumlu bir örnek olarak görmüyorum; ancak ütopya peşinde koşmamalıyız.”*³⁶

2017 yılında Cemil Bayık da Suriye’deki her etnik grubun kendi bölgelerinin yönetiminde söz sahibi olacağını ama yerel meclislerde, komünlerde ve idarelerde Kürtlerin çoğunlukta olacağını belirtmiştir.³⁷

PKK’nın Suriye’de hâlâ kuruluştaki amaçlarını gerçekleştirmeye çalıştığı, yabancı gazeteciler ve bölgede görevli ABD asker ve diplomatları tarafından da gözlemlenmiştir. Bir yabancı gazeteci, Knights ve van Wilgenburg’a verdiği röportajda PKK’nın Irak’takine benzer bir otonom yapı kurmak istediğini vurgulamıştır:

*“Onlar, 2013 yılında Suriye’de bir Küba kurmak isteyen, komünist-Leninist ve Öcalanist, paranoyak bir gruptu. Ancak bu 2015’te değişmeye başladı. Onlar, Iraklı Kürtler gibi ayrı bir bölge hâline gelmek istediler ve ABD en iyi seçenekleriydi.”*³⁸

2014-2017 yılları arasında ABD Başkan Yardımcısı’nın Ulusal Güvenlik Danışmanı olan Colin Kahl ile Suriye’de DEAŞ’a karşı görev yapan iki ABD özel kuvvetleri askerine göre, SDG’nin doğrudan bağımsızlık ya da özerklik talebinde bulunmaması ve Türkiye’ye doğrudan saldırmaktan kaçınması geçici bir tutumdur ve Amerikan desteğinin sürekliliğini sağlamak amacıyla benimsenmiştir. Öte yandan Kahl ve ABD’li komutanlara göre YPG, bu desteği kendi özerk yönetim hedeflerini ilerletmek için kullanmaktadır.³⁹

34 Akgül, “War Making and State Making in Northeast Syria: Understanding Quasi State Activities of the Democratic Union Party”, 88, 98.

35 “Syrian Kurdish Leader Calls for Federal State”, Al-Monitor, 01 Mart 2016, <https://www.al-monitor.com/originals/2016/03/syria-kurdish-jazeera-canton-federal-state.html>.

36 The PKK’s Fateful Choice in Northern Syria (International Crisis Group, 2017), 5, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/syria-iraq-turkiye/176-pkks-fateful-choice-northern-syria>.

37 Tijda Yağmur, “KCK’s Bayık: Raqqa Will Determine the Future”, ANF News, 20 Ağustos 2017, <https://english.anf-news.com/features/kck-s-bayik-raqqa-will-determine-the-future-21635>.

38 Knights ve Wilgenburg, *Accidental Allies*, 221.

39 Plana, “The Proxy Paradox”, 506.

2.1.2. PYD/YPG’nin Faaliyetleri, Yeniden İsimlendirilmesi ve Fiilî Toprak Kontrolü

Söylemdeki değişimin yanı sıra, PYD/YPG’nin eylemleri de Akgül’ün örgütün hâlâ kuruluştaki amaçlarının peşinde olduğu iddialarını destekler niteliktedir. PYD/YPG söylemlerinde, Öcalan’ın 1999 sonrası oluşturduğu modelden mülhem özgürlük, çoğulculuk, sosyal eşitlik ve demokrasi temalarına vurgu yapmaktadır.⁴⁰ Eylemde ise belirli bir toprak parçasında yaşayan nüfus üzerinde şiddet kullanma tekeli sağlama, “asker” alma, vergilendirme, eğitim ve yargı başta olmak üzere kamu hizmetlerinin sağlanması, ulusal sembollerin kullanılması, uluslararası meşruiyet arayışı ve “diplomatik” faaliyet yürütme gibi devletle özdeşleşen faaliyetleri gerçekleştirmeye çalışmaktadır.⁴¹

PYD/YPG, Esad rejiminin iç savaşın ilk yıllarında ülkenin kuzey ve kuzeydoğusundaki bazı topraklardan asker çekmesiyle kendisine alan bulmuştur. Esad rejimi; Afrin, Ayn el Arap ve Kamışlı’yı muhaliflerden arındırılması ve rejime saldırılmaması şartıyla PYD/YPG’ye devretmiş ve örgüt bu topraklarda fiilî kontrol sağlamıştır.⁴² PKK’nın 1978 yılında kurulduğu zaman yaptığı gibi PYD/YPG de Suriye’de öncelikle diğer muhalif veya rakip Kürt grupları silah ve zor kullanarak bastırmış ve sindirmiştir.⁴³ PKK’nın Irak’taki organizasyon yapısı ve kadrolarının çatışma tecrübesi, Suriye’ye Kandil’den geçen kadrolar tarafından PYD/YPG’ye aktarılmıştır.

DEAŞ ile mücadelede Suriye sahasında kullanabileceği kara gücü arayışında olan ABD, PYD/YPG’yi organizasyonel kapasitesi ve kadrolarının çatışma tecrübesi sebebiyle kullanışlı bir ortak olarak değerlendirmiştir.⁴⁴ ABD’li bir diplomat, PYD/YPG’yi Washington açısından “ideal bir ortak” hâline getiren ancak Türkiye ve bölgedeki diğer aktörler için ciddi bir sorun kaynağına dönüştüren özelliğin, onların “uzun süredir varlık gösteren, merkezî olarak örgütlenmiş, siyasi bütünlüğe sahip ve savaşılmaya hazır bir isyancı grup olmaları” olduğunu belirtmiştir.⁴⁵ Öte yandan, PYD’nin PKK ile olan organik bağı ve PKK’nın ABD tarafından terör örgütü olarak tanınması, Türkiye’nin ABD’ye örgütü desteklememesi konusunda baskı yapmasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda, 11 Ekim 2015 tarihinde SDG adı altında yeniden isimlendirilen örgüt, bünyesine Kürt olmayan unsurları da kontrollü bir şekilde dâhil ederek demokrasi söylemlerine uygun bir görünüm vermeye çalışmıştır. ABD Özel Harekât Komutanlığı Komutanı Raymond Thomas SDG’nin oluşum sürecinde, ABD’nin örgüte desteğinin meşrulaştırılabilmesi için PYD/YPG’nin PKK ile bağının gizlenmesi ihtiyacı olduğunu; bu sebeple ABD’nin örgütten ismini değiştirmesini talep ettiğini ve örgütün de Suriye Demokratik Güçleri adını aldığını söylemiştir.⁴⁶

SDG yoğun Amerikan desteğiyle DEAŞ’a karşı sahada kara gücü olarak yer yer de istihbarat temini için kullanılmıştır.⁴⁷ ABD, DEAŞ operasyonları kapsamında, PYD/YPG liderliğinden Kürt nüfusun yaşadığı bölgelerden Rakka ve Deyr ez-Zor gibi büyük çoğunluğunu Arap nüfusun oluşturduğu şehirlere operasyon düzenlemelerini ve bu bölgeleri kontrol etmelerini talep etmiş ve bu doğrultuda örgütü desteklemiş ve yönlendirmiştir.⁴⁸ DEAŞ’ın toprak kontrolünü kaybetmesinden sonra da ABD PYD/YPG’ye askerî, finansal ve siyasi destek vermeye devam etmiştir. Dolayısıyla örgütün dönüşümü yalnızca isimsel bir revizyon değil, ABD’nin sahadaki çıkarlarıyla uyumlu bir yeniden yapılanmadır.

40 Akgül, “War Making and State Making in Northeast Syria: Understanding Quasi State Activities of the Democratic Union Party”, 177.

41 Akgül, “War Making and State Making in Northeast Syria: Understanding Quasi State Activities of the Democratic Union Party”, 177-78.

42 Yıldız Nevin Gündoğmuş, “PYD/PKK ve Esad rejimi çıkar ilişkisi içinde”, Anadolu Ajansı, 17 Şubat 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/pyd-pkk-ve-esad-rejimi-cikar-iliskisi-icinde/1066081>.

43 “KNC Leader Says Nine Offices Burned, 40 Members, Independent Activists Held by PYD”, Rudaw, 12 Mart 2017, <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/110320174>; Under Kurdish Rule: Abuses in PYD-Run Enclaves of Syria (Human Rights Watch, 2014); Harriet Allsopp ve Vladimir van Wilgenburg, The Kurds of Northern Syria: Governance, Diversity and Conflicts (I.B. Tauris, 2019), 91, 135.

44 Knights ve Wilgenburg, Accidental Allies, 217-18.

45 Knights ve Wilgenburg, Accidental Allies, 218.

46 SOCOM: Policing the World, direktör The Aspen Institute, 2017, 59:15, <https://www.youtube.com/watch?v=wCqCnLjSx7M>.

47 Knights ve Wilgenburg, Accidental Allies, 194.

48 Knights ve Wilgenburg, Accidental Allies, 193-94.

SDG'nin örgütsel yapısı, iç dinamikleri ve yönetim şekli örgütün entegrasyona nasıl yaklaşacağına dair ipuçları da vermektedir. SDG, bütünüyle Kürtlerden oluşmayan bir yapı olsa da kuruluşundan beri PYD/YPG'nin kontrolü altındadır. Bir kaynağa göre YPG'nin eleman sayısı yaklaşık 40.000 iken kendisinden sonraki en büyük Arap grubun eleman sayısı 4.000'dir.⁴⁹ Ayrıca, SDG'nin liderliği, komuta yapısı, lojistiği ve başka ülkelerle ilişkileri bütünüyle PYD/YPG'nin kontrolündedir ve Kürt olmayan unsurların etkisi kendi küçük birimleri ile sınırlandırılmıştır.⁵⁰ Deyr ez-Zor ve Rakka gibi Araplardan oluşan bölgelerde kurulan bu küçük askerî birimlerde Arap askerî liderlerini ve askerî konseylerini sıkı bir şekilde kontrol eden YPG elemanları bulunmaktadır.⁵¹ Öte yandan, YPG ile SDG içindeki Arap unsurlar arasında bir güvensizlik vardır. Bu sebeple, YPG elemanları, Deyr ez-Zor Askerî Konseyi'ndeki Araplardan oluşan birimlere bir operasyon esnasında gerekecek silah ve mühimmatı hesaplayarak ve sadece bir operasyonda yeterli olacak kadarını dağıtmakta ve operasyonların ardından da silahları toplamaktadır.⁵² Knights ve van Wilgenburg, YPG liderlerini kaotik bir Arap coğrafyasında hareket eden kontrol manyakları olarak nitelendirmekte ve YPG'lilerin Rakka ile Deyr ez-Zor'daki Araplara kendilerini yönetme ve başka ülkelerle ilişkiye girme konularında güvenmediklerini söylemektedirler.⁵³ ABD Kongresine sunulan bir resmî rapora göre, yerel yönetime katılım ve karar alma mekanizması PYD'ye yakın olan küçük bir grup insanın elinde toplanmıştır. Aynı rapora göre, yerel konseylerdeki Arap liderleri ve aşiret liderleri, Kürtlerin kurumsal mekanizmalarda çok fazla kontrolü olduğundan şikâyet etmektedir.⁵⁴ Bu konuda bir YPG yöneticisi "Deyr'de yerel bir kadro (YPG'li) var. Onlar bütün idari işi üstleniyorlar; daha çok tecrübeye sahipler. Arapların bu işi hâlâ öğrenmesi lazım" diyerek yönetimdeki PYD/YPG kontrolünü açıklamaya çalışmıştır.⁵⁵

PYD/YPG ve bu örgütün omurgasını oluşturduğu SDG, PKK terör örgütünün Suriye'deki uzantısıdır. Bu sebeple örgütün kadrolarının zihin yapısı, amaçları ve Suriye'nin geleceğine dair yaklaşımları PKK ile olan organik bağlarından bağımsız olarak düşünülemez. Buna ek olarak, örgüt ile merkezî hükûmetin silahlı güçleri arasındaki kapasite farkının çok fazla olmaması bu yapının Suriye devletine nasıl entegre olacağı ve bunun Suriye'nin refah ve güvenliğini ne şekilde etkileyeceği sorularını cevaplamayı gerekli kılmaktadır. Ancak, bu soruları cevaplandırmadan önce örgütün ABD ile olan sponsor-vekil ilişkisi ve ABD'nin PYD/YPG'ye olan desteğinin hangi stratejik amaç için ve ne şekilde gerçekleştiğini incelemek gerekmektedir. Çünkü, vekil örgüt olarak kullandığı SDG'nin güçlendirilmesi gibi Suriye devletine entegrasyonu da ABD'nin tercihlerinden ve yönlendirmelerinden bağımsız düşünülemez.

2.1.3. ABD'nin SDG ile İlişkisi ve Stratejik Hedefleri

ABD'nin Suriye politikasının merkezinde üç temel hedef bulunmaktadır: İsrail'in güvenliğini sağlamak, İran'ın nüfuzunu sınırlamak, DEAŞ'ın yeniden örgütlenmesini engellemek. Bu hedefler yakın zamanda ABD yönetimi tarafından açıkça dile getirilmiştir. Ocak 2025'te Senato Dış İlişkiler Komitesi'nde gerçekleştirilen onay oturumunda Dışişleri Bakanı Marco Rubio ABD'nin çıkarlarını şu şekilde özetlemiştir:

*Mümkünse, artık DEAŞ'ın oyun alanı olmayan; Alevilerden başlayıp Hristiyanlara kadar uzanan dini azınlıklara saygı duyan; Kürtleri koruyan ve aynı zamanda İran'ın terörünü Hizbullah'a aktarmasına ve Lübnan'ı istikrarsızlaştırmasına araç olmayan bir Suriye'nin varlığı Amerika Birleşik Devletleri'nin ulusal çıkarıdır.*⁵⁶

49 Karlén, "Making Stars Align", 15.

50 Plana, "The Proxy Paradox", 450, 488.

51 Knights ve Wilgenburg, *Accidental Allies*, 193.

52 Knights ve Wilgenburg, *Accidental Allies*, 196.

53 Knights ve Wilgenburg, *Accidental Allies*, 196.

54 "Lead Inspector General for Operation Inherent Resolve Quarterly Report to the United States Congress | April 1, 2020 - June 30, 2020", 54.

55 Knights ve Wilgenburg, *Accidental Allies*, 197.

56 "The Nomination of Hon. Marco Rubio to Be U.S. Secretary of State: Hearing Before the Committee on Foreign Relations United States Senate", U.S. Government Publishing Office, 15 Ocak 2025, <https://www.foreign.senate.gov/hearings/nominations-01-15-2025>.

Mayıs 2025’te, Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara ile Suudi Arabistan’da görüşen ABD Başkanı Donald Trump, Şara’dan şu adımları atmasını istemiştir:

1. İsrail ile Abraham Anlaşmalarına katılmak
2. Tüm yabancı teröristlere Suriye’yi terk etmelerini söylemek
3. Filistinlileri sınır dışı etmek
4. ABD’ye, DEAŞ’ın yeniden ortaya çıkışını engellemede yardımcı olmak
5. Kuzeydoğu Suriye’deki DEAŞ tutuklama merkezlerinin sorumluluğunu üstlenmek.⁵⁷

Rubio’nun açıklamaları ve Trump’ın talepleri, ABD’nin Suriye politikasını İsrail’le normalleşme, DEAŞ ile mücadele ve İran’ın nüfuzunun sınırlandırılması ekseninde kurguladığını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda ABD’nin çıkar tanımlamalarının esasen İsrail’in güvenlik kaygıları üzerinden şekillendiği anlaşılmaktadır.

ABD bu doğrultuda bir yandan Suriye hükûmeti ile diplomatik görüşmeler yapmakta, diğer yandan da çeşitli baskı/teşvik araçları kullanarak Şam hükûmetini yönlendirmeye çalışmaktadır. Bununla birlikte ABD, PYD/YPG ile olan ilişkilerini de sürdürmektedir. Bilindiği üzere ABD, 2014 yılında DEAŞ ile mücadele kapsamında Suriye’nin kuzeydoğusunda ve batısında askerî üsler kurmuş ve özellikle 2015 yılından itibaren PYD/YPG terör örgütünün SDG ismini almasıyla örgüte eğitim, silah ve mühimmat desteğinin yanı sıra finansal ve organizasyonel desteğini de artırmıştır.⁵⁸ Bunun karşılığında da PYD/YPG, DEAŞ’a karşı düzenlenen Doğal Kararlılık Operasyonu’nda koalisyonun Suriye’deki kara gücü olarak kullanılmış ve aynı zamanda koalisyon güçlerine hava saldırıları için istihbarat sağlamıştır.⁵⁹ DEAŞ kontrolündeki bölgeler ele geçirildikten sonra da PYD/YPG’ye sağlanan destek devam etmiştir. Bu destek sayesinde PYD/YPG mevcut kapasitesine erişebilmiş ve Suriye’nin kuzeydoğusundaki fiili kontrolünü sürdürebilmiştir.⁶⁰

Görsel 3. ABD askerleri SDG ile beraber. Suriye, 2023.

- 57 “X’ta Karoline Leavitt: ‘Today, President Trump, at the invitation of Crown Prince Mohammed bin Salman, met with Syrian President Ahmad al-Sharaa. President Erdogan of Turkey joined by phone. President Erdogan praised President Trump for lifting sanctions on Syria and committed to working alongside Saudi https://t.co/0yhyZbQ1o0’ / X”, X (formerly Twitter), 14 Mayıs 2025, https://x.com/PressSec/status/1922567846317392240.
- 58 Tara Subramaniam ve Holmes Lybrand, “Fact Check: Trump Says the US Has given ‘Massive’ Assistance to the Kurds. What Do the Facts Say?”, CNN, 08 Ekim 2019, https://www.cnn.com/2019/10/08/politics/donald-trump-kurd-military-aid-syria-fact-check; Knights ve Wilgenburg, *Accidental Allies*, 84.
- 59 Akgül, “War Making and State Making in Northeast Syria: Understanding Quasi State Activities of the Democratic Union Party”, 167-68.
- 60 Özlem Kayhan Pusane, “How to Profile PYD/YPG as an Actor in the Syrian Civil War: Policy Implications for the Region and Beyond”, içinde *Violent Non-State Actors and the Syrian Civil War*, ed. Özden Zeynep Oktav vd. (Springer International Publishing, 2018).

Bu kapasite artırımı aynı zamanda entegrasyon görüşmelerinde PYD/YPG'nin masaya daha güçlü oturmasına ve kendi çıkarları doğrultusunda bir entegrasyonu dayatmasına olanak sağlamıştır. PYD/YPG'nin Şam ile entegrasyon görüşmelerinde ABD'nin her iki tarafı da kendi çıkar tanımlamaları çerçevesinde hareket etmeye zorlayacağını düşünmek akla yatkındır. Dolayısıyla ABD ile PYD/YPG arasındaki sponsor-vekil ilişkisi, yalnızca sahadaki güç dengesini değil, Şam ile yürütülen entegrasyon müzakerelerinin çerçevesini de belirleyici şekilde etkilemektedir. Bu da ABD ile PYD/YPG arasındaki sponsor-vekil ilişkilerini analiz etmeyi ve nasıl bir entegrasyonun ne sonuçlar doğuracağını düşünmeyi zorunlu kılmaktadır.

2.2. Dürziler ve İsrail'in Stratejisi

ABD'nin kuzeydoğuda SDG üzerinden yürüttüğü vekil stratejisine paralel biçimde, İsrail de Suriye'nin güneyinde Dürzi topluluklar aracılığıyla nüfuz kurma siyaseti izlemektedir. Bu yaklaşım, görünürde azınlık güvenliğini sağlama hedefi taşısa da, İsrail'in Suriye'deki doğrudan saldırılarıyla birlikte düşünüldüğünde gerçekte Şam merkezli bir otorite inşasını engelleyen ve parçalı düzeni kalıcılaştıran bir istikrarsızlık stratejisine dayanmaktadır. Bu çerçevede, Dürzi grupların Suriye'nin güneyindeki askerî ve siyasi yapılanması ile İsrail'in bu yapılarla kurduğu ilişkiler, ülkenin gelecekteki bütünleşme potansiyelini doğrudan etkilemektedir.

2.2.1. Dürziler ve Suriye'nin Güneyindeki Güç Dengesi

Suriye'deki Dürziler, çoğunluğu Suriye'nin güneybatısındaki Süveyda ilinde, bir kısmı da Şam, Golan Tepeleri ve İdlib'te yaşayan ve sayıları 700 bini bulan bir dini azınlıktır.⁶¹ Esad rejimi ile yer yer gergin ilişkiler yaşayan Dürziler, iç savaşta büyük oranda tarafsız kalsa da DEAŞ ve Nusra Cephesi ile yaşanan çatışmalar sebebiyle yerel silahlı gruplar oluşturmuşlardır.⁶² 2020 yılından itibaren Süveyda'da rejim karşıtlığı ve protestolar artmış, 2023 yılından itibaren de bölge fiilî olarak yerel Dürzi konseyinin yönetimi altına girmiştir.⁶³

Dürzi cemaatinin önde gelen üç dini lideri vardır: Yusuf Carbu, Hamud Hanavi ve Hikmet Hicri. Esad rejiminin devrilmesinin ardından Carbu, Hanavi ve askerî liderlerden Leys Beluş'un da dâhil olduğu bazı Dürzi liderler Suriye'nin bütünlüğü içerisinde Şam ile ortak hareket etme taraftarıyken, Hikmet Hicri otonomi talep etmektedir.⁶⁴ Nisan-Mayıs 2025 ve Temmuz 2025'te Süveyda'da Dürziler ve hükûmet güçleri ile bedevi aşiretler arasında yaşanan çatışmalar ve mezhepsel şiddet, Hikmet Hicri'nin daha fazla taraftar toplamasını sağlamıştır. Yaşanan çatışmaların ve şiddetin beslediği güvensizlik ortamında Hicri liderliğindeki Yüksek Hukuk Konseyi, Süveyda'nın yönetimindeki en etkili aktör olmuştur. Hikmet Hicri Süveyda'daki bütün silahlı grupları tek çatı altında toplamış ve Ağustos 2025'te Onurlu Adamlar Hareketi ve Şeyh Kelama Güçleri'nin⁶⁵ de dâhil olduğu Ulusal Muhafızlar'ı kurmuştur.⁶⁶ Sıklıkla otonomi, uluslararası koruma ve İsrail müdahalesi çağrısı yapan Hikmet Hicri, Şam ile Sü-

61 "Suriye'deki çatışmaların odağındaki Dürziler kimdir?", BBC News Türkçe, 03 Mayıs 2025, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cly8735x50ko>.

62 "Dürziler kimdir? Suriye'de yaşayan Dürziler hangi dine mensup? İşte merak edilenler", NTV, 16 Temmuz 2025, <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/durziler-kimdir-suriyede-yasayan-durziler-hangi-dine-mensup-iste-merak-edilenler,7PRUln53wkiKfrzIV8xPNg>; BBC News Türkçe, "Suriye'deki çatışmaların odağındaki Dürziler kimdir?"

63 Rahaf Aldoughli, "From Subjects to Agents: Spatialising Security and Reverse Securitisation in Sweida's Uprisings", The International Spectator 0, sy 0 (2025): 9-10, <https://doi.org/10.1080/03932729.2025.2506436>; International Crisis Group, "A Compromise Is Urgently Needed in Southern Syria".

64 Samia Hosny, "Explainer: How do Druze in Syria's Suweida view government, Israeli intervention?", BBC Monitoring, 18 Temmuz 2025, <https://monitoring.bbc.co.uk/product/b0004934>; "Syria Druze leaders condemn Israeli strikes, support ceasefire", BBC Monitoring, 06 Mayıs 2025, <https://monitoring.bbc.co.uk/product/b0003u0z>.

65 Onurlu Adamlar Hareketi'nin kurucu lideri Vahid Beluş'un ölürölmesinin ardından Leys Beluş Şeyh Kelama Güçleri'ni kurmuştur. Leys Beluş, Hikmet Hicri'ye bağlı grupların içinde eski rejim askerleri ve uyuşturucu kaçakçılarının bulunduğunu iddia etmektedir. Bakınız: "Suriyeli Dürzi lider, Süveyda konusunda Kongre üyeleriyle görüşüyor", Şarkul Avsat, 27 Temmuz 2025, <https://turkish.aawsat.com/node/5169008>.

66 Süleyman, "Silahlı kurumsallaşma olarak Ulusal Muhafızlar ve Süveyda'yı ayırmaya hazırlama"; "Sweida Announces Formation of Unified National Army under Name 'National Guard'", ANHA, 23 Ağustos 2025, <https://hawarnews.com/en/sweida-announces-formation-of-unified-national-army-under-name-national-guard>.

veyda'daki yerel konsey arasında Temmuz 2025'te imzalanan ateşkes anlaşmasına da taraf olmamıştır.⁶⁷ Hikmet Hicri, ABD, Ürdün ve Suriye tarafından Süveyda'daki sorunun çözümüne yönelik hazırlanan yol haritasını da kabul etmediğini açıklamıştır.⁶⁸

Süveyda'daki en güçlü yerel aktör olan ve özerk bir yapı kurma amacıyla Şam rejimine entegre olmayı reddeden Hikmet Hicri⁶⁹, en büyük desteği İsrail'den almaktadır. İsrail'de yaklaşık 150 bin Dürzi yaşamaktadır ve bunların bir kısmı da İsrail ordusunda görev yapmaktadır.⁷⁰ İsraili üst düzey yetkililer bu ilişkiyi gerekçe göstererek Suriye'deki Dürzileri koruyacaklarını Mart 2025'te açıklamışlardır.⁷¹ İsrail'in Hikmet Hicri'ye verdiği destek ve Dürzilerle Suriye hükûmeti arasındaki çatışmalara doğrudan İsrail müdahalelerinin şekli ve boyutu, İsrail'in bir azınlığı korumaktan ziyade Suriye'nin zayıf bir merkeze sahip parçalı bir Suriye oluşturmayı amaçladığını düşündürmektedir. Bu sebeple, Süveyda'daki devlet dışı silahlı örgütlerin entegrasyonu konusu İsrail'in Suriye stratejisinin amaçlarını ve Hikmet Hicri liderliğindeki Dürzilerle kurduğu ilişkinin niteliğini incelemeyi gerektirmektedir.

2.2.2. İsrail'in Suriye Stratejisi ve Dürziler

İsrail'in Suriye'ye yönelik politikası esasen ulusal güvenlik kaygıları üzerinden şekillenmektedir. Bu doğrultuda İsrail'in Suriye politikasının merkezinde iki temel hedefi vardır: sınır güvenliğini tesis etmek ve güneydeki Dürzi topluluklar üzerinden stratejik nüfuz alanı oluşturmak. Bu hedefler, Tel Aviv yönetimi tarafından da açıkça dillendirilmiştir. İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu Şubat 2025'te yaptığı açıklamada HTŞ güçlerinin veya Suriye'nin yeni ordusunun Şam'ın güneyindeki bölgeye girmesine izin vermeyeceklerini açıklamış ve Kuneytra, Dera ve Süveyda'nın tamamen silahsızlandırılmasını istemiştir. Aynı açıklamada Netanyahu, Dürzilere yönelik herhangi bir tehdidi tolere etmeyeceklerini de dile getirmiştir.⁷²

Bu açıklamalar, İsrail'in Suriye'deki faaliyetleri ile tutarlılık arz etmektedir. İsrail, Şam'ın otoritesini zayıflatmayı ve Suriye'nin parçalı hâlde kalmasını hedeflemiş ve bu doğrultuda adımlar atmıştır.⁷³ Esad rejiminin devrilmesinin hemen ardından İsrail Hava Kuvvetleri Suriye'deki komuta-kontrol unsurlarını, kritik askerî altyapıyı ve stratejik silah ve mühimmat stoklarını vurmuş ve kullanılmaz hâle getirmiştir.⁷⁴ Ayrıca, İsrail ordusu 1974 İsrail-Suriye Anlaşması kapsamında silahsızlandırılan bölgeyi de işgal ederek başkent Şam'ın yaklaşık 20 kilometre yakınına kadar ilerlemiştir.⁷⁵ Netanyahu, İsrail ordusunun bu bölgelerdeki mevzisini gerekli olduğu sürece savunma tedbiri olarak koruyacağını söylemiştir.⁷⁶ Savunma Bakanı İsrail Katz ise benzer şekilde, İsrail kuvvetlerinin Hermon Da-

67 “Dürzi lideri Yusuf Carbu Şarkul’l Avsat’a konuştu: Dış güçler ateşkesin bozulmasını istiyor”, Şarkul Avsat, 17 Temmuz 2025, <https://turkish.aawsat.com/node/5165615>; “Suriye’de ruhani liderlikten dış destekli ‘otonomi’ liderliğine: Hikmet el-Hecri”, Anadolu Ajansı, 23 Temmuz 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyede-ruhani-liderlikten-dis-destekli-otonomi-liderligine-hikmet-el-hecri/3639541>; “Senior Druze cleric rejects ceasefire”, BBC Monitoring, 15 Temmuz 2025, <https://monitoring.bbc.co.uk/product/b00048ym>.

68 el-Avam, “Suveyda için yol haritası”.

69 Aldoughli, “From Subjects to Agents”, 15.

70 BBC News Türkçe, “Suriye’deki çatışmaların odağındaki Dürziler kimdir?”

71 “After Violence in Syria, Israel Says It Is Prepared to Defend Syria’s Druze”, Middle East, Reuters, 10 Mart 2025, <https://www.reuters.com/world/middle-east/after-violence-syria-israel-says-it-is-prepared-defend-syrias-druze-2025-03-10/>; Emanuel Fabian, “Netanyahu and Katz Direct IDF to ‘Prepare to Defend’ Syrian Druze Suburb of Damascus”, The Times of Israel, 01 Mart 2025, <https://www.timesofisrael.com/netanyahu-and-katz-direct-idf-to-prepare-to-defend-syrian-druze-suburb-of-damascus/>.

72 “Netanyahu says Israel won’t allow Syrian forces ‘south of Damascus’”, AP News, 24 Şubat 2025, <https://apnews.com/article/israel-syria-buffer-zone-military-netanyahu-6a107f835d4262b56551ad940a5144d7>.

73 Choucair, “A Strategic Dilemma: Israel’s Intervention in Syria’s Suwayda Province”, Al Jazeera Centre for Studies, 24 Temmuz 2025, <http://studies.aljazeera.net/en/analyses/strategic-dilemma-israel%E2%80%99s-intervention-syria%E2%80%99s-suwayda-province>; Simon Speakman Cordall, “Not Just about the Druze: Israel’s Rationale for Its Attacks on Syria”, Al Jazeera, 17 Temmuz 2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/7/17/not-just-about-the-druze-israels-rationale-for-its-attacks-on-syria>.

74 James Mackenzie ve Suleiman Al-Khalidi, “Israel Says Its Air Strikes Destroyed Most of Syria’s Strategic Weapons Stockpiles”, Middle East, Reuters, 10 Aralık 2024, <https://www.reuters.com/world/middle-east/israeli-incursion-into-syria-reaches-25-km-southwest-damascus-security-sources-2024-12-10/>.

75 “İşgal güçleri Suriye’de: İsrail, Şam’a 20 kilometre yaklaştı”, NTV, 13 Ocak 2025, https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/iskal-gucleri-suriyede-israil-sama-20-kilometre-yaklasti,N_ZuoCDKx0er-1Fhxp9Y-g.

76 “Israel Won’t Allow HTS Forces in Southern Syria, Netanyahu Says”, Middle East, Reuters, 23 Şubat 2025, <https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-wont-allow-hts-forces-southern-syria-netanyahu-says-2025-02-23/>.

ğında ve tampon bölgede belirsiz bir süre konuşlanmaya devam edeceğini belirtmiş; bunun da hem Dürzileri hem de İsrail toplumunu korumak ve her türlü tehdidi bertaraf etmek için zorunlu olduğunu vurgulamıştır.⁷⁷ İsrail, bu operasyonlarla Şam'daki yeni hükûmetin askerî kapasitesini sınırlandırmış ve diğer devlet dışı aktörler üzerinde otoritesini tesis etmesini zorlaştırmıştır; bu şekilde de istikrarsızlığı beslemiştir.

Öte yandan İsrail, Suriye'deki Dürziler üzerinden hem yerelde nüfuz arayışına girmiş hem de geçiş hükûmetinin Şam'ın güneyindeki otoritesini zayıflatacak ve Suriye'de merkezileşmeyi engelleyecek adımlar atmıştır. Bu doğrultuda Dürzi halka yardım ve liderlere finansal destek göndermiştir.⁷⁸ Bunun yanı sıra, Nisan-Mayıs ve Temmuz aylarında Dürziler ile hükûmet güçleri ve bedevi gruplar arasında yaşanan çatışmalar sırasında İsrail, bölgedeki Suriye güvenlik unsurlarını, Şam'daki Savunma Bakanlığı binasını ve Cumhurbaşkanlığı Sarayı çevresini hedef almış; ayrıca Dürzilere destek olacaklarını belirtmiş ve Suriye ordusunu Şam'ın güneyine inmemeye konusunda açıkça uyarmıştır.⁷⁹ Bu süreçte Hikmet Hicri gibi bazı Dürzi liderlerin Tel Aviv'e yönelme eğilimi göstermesi, konunun yalnızca güvenlik ve insani boyutla sınırlı olmadığını; aynı zamanda Suriye'deki entegrasyon dinamiklerini etkileyebilecek yeni bir sponsor-vekil ilişkisinin filizlenmeye başladığını ortaya koymaktadır. Böylece İsrail'in müdahalelerinin sahada yalnızca güvenlik ve askerî düzenlemelerle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda yerel topluluklar üzerinden siyasi nüfuz alanları inşa ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim İsrail'in stratejisi, doğrudan askerî baskı ve yerel aktörlere verdiği destek aracılığıyla Şam'daki hükûmetin merkezî kontrol tesis etmesini engellemeye ve parçalı-kırılgan yapıyı sürdürmeye yöneliktir.⁸⁰ Nitekim İsrail Dışişleri Bakanı Gideon Saar, Şubat 2025'te farklı otonom yapılardan oluşan federal bir Suriye'nin kurulması gerektiğinden bahsetmiştir.⁸¹

Görsel 4. İsrail askerleri Dürzilerle birlikte.

77 Faruk Hanedar, "İsrail Savunma Bakanı Katz, Suriye'deki işgali sürdüreceğini yineledi", Anadolu Ajansı, 07 Mart 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-savunma-bakani-katz-suriyedeki-isgali-surdureceklerini-yineledi/3503210>; AP News, "Netanyahu says Israel won't allow Syrian forces 'south of Damascus'",

78 "Israel sends aid to Druze in Syria, foreign ministry says", Reuters, 13 Mart 2025, <https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-sends-humanitarian-aid-druze-syria-foreign-ministry-says-2025-03-13/>; International Crisis Group, "A Compromise Is Urgently Needed in Southern Syria".

79 "İsrail'den Şam'a saldırı: Genelkurmay Başkanlığı hedef alındı", NTV, 16 Temmuz 2025, https://www.ntv.com.tr/dunya/israilden-sama-saldiri-genelkurmay-baskanligi-hedef-alindi,DMICALtakkKvR0RG1T3i_w; "İsrail'den Suriye'ye uyarı: 'Dürzilere tehdide izin vermeyeceğiz'", BBC News Türkçe, 02 Mayıs 2025, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c9djwn077x5o>.

80 Cordall, "Not Just about the Druze".

81 "In Netanyahu's new Middle East, Syria could become Israel's biggest strategic gain", CNN, 14 Mart 2025, <https://edition.cnn.com/2025/03/14/middleeast/syria-netanyahu-new-middle-east-gain-mime-intl>.

2.3. Dış Müdahaleler ve Suriye’nin Bütünlüğüne Etkisi

ABD ve İsrail’in Suriye’ye yönelik stratejileri, görünürde farklı önceliklere sahip olsa da, sonuçları itibarıyla birbirini tamamlayan bir çerçeveye oluşturmaktadır. Her iki aktör de kendi çıkarlarını temel alarak Suriye’deki devlet dışı aktörlerle doğrudan ilişkiler kurmuş, bu grupları sahadaki çıkarlarını korumanın bir aracı olarak kullanmıştır. ABD, kuzeyde PYD/YPG ekseninde şekillenen SDG üzerinden askerî, siyasi ve ekonomik nüfuz alanı yaratırken; İsrail güneyde Dürziler aracılığıyla benzer bir vekil ilişki modeli inşa etmektedir. Bu çift yönlü vekil mimarisi, Suriye’nin kuzey-güney ekseninde iki farklı ama işlevsel açıdan paralel bir durum ortaya çıkarmıştır. ABD ve İsrail’in nüfuz alanları, sahada yerel otoriteler aracılığıyla kurumsallaşmaktadır. Bu ikili yapı, Suriye’de kalıcı bir yarı-otonom bölgeselleşme eğilimini güçlendirmekte ve merkezî devletin yeniden inşasını her geçen gün daha da karmaşık hâle getirmektedir.

Bu tablo, devlet dışı aktörlerin gelecekteki konumunun artık yalnızca Şam yönetimiyle yürütülecek müzakerelere değil, dış aktörlerin stratejik tercihlerine de bağlı hâle geldiğini göstermektedir. Dolayısıyla, dış müdahaleler Suriye’de yalnızca mevcut güç dengelerini şekillendirmemekte; aynı zamanda entegrasyon süreçlerinin doğasını, hızını ve kapsamını da belirlemektedir. Bu nedenle, sonraki bölümde ele alınacak sponsor-vekil ilişkileri ve olası entegrasyon modelleri, yalnızca iç dinamikler temelinde değil, bu dışsal stratejik etkileşimlerin uzun vadeli etkileri dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Dış müdahalelerin belirleyici olduğu bu karmaşık denklemde, Suriye’nin geleceği artık yalnızca savaşın askerî sonucuna değil, siyasi ve toplumsal bütünleşme kapasitesine bağlı hâle gelmiştir. Esad sonrası dönemde kurulan geçici hükûmetin karşı karşıya olduğu temel zorluk, hem iç dinamiklerin (kurumsal kapasite eksikliği, toplumsal meşruiyet arayışı, ekonomik kırılganlık) hem de dışsal faktörlerin (ABD ve İsrail’in vekil stratejileri, bölgesel rekabet ve güvenlik dengesi) birbirini beslediği bir ortamda istikrar üretmeye çalışmaktır. Bu koşullar altında devlet dışı silahlı aktörlerin sisteme nasıl entegre edileceği, yalnızca Suriye’nin iç barışı açısından değil, bölgesel güvenlik mimarisi bakımından da belirleyici olacaktır. Aşağıda, bu çok katmanlı etkileşimleri esas alan üç olası senaryo değerlendirilmektedir.

Görsel 5. İsrail hava saldırısında vurulan Suriye Genelkurmay Başkanlığı binası

3. Olası Senaryolar

Esad sonrası dönemde Suriye'deki devlet dışı silahlı aktörlerin entegrasyonu, hem iç dinamiklerin hem de dış aktörlerin stratejik önceliklerinin belirlediği çok katmanlı bir süreçtir. Bu bölümde, mevcut güç dengeleri, kurumsal kapasite, dış destek ağları ve toplumsal meşruiyet değişkenleri dikkate alınarak üç olası senaryo analiz edilmektedir.

3.1. Parçalı Yapının ve İç Savaşın Devamı

Esad sonrası dönemde kurulan geçici hükümetin kurumsal kapasitesini konsolide edememesi ve dış aktörlerin zaten otonomi arayışındaki vekil güçlere olan doğrudan ve dolaylı destekleri, Suriye içindeki ayrışmayı derinleştirebilir. Toplumsal uzlaş mekanizmalarının başarısız olması durumunda, bu etkenler iç savaşın farklı biçimde ve yoğunlukta devamı ihtimalini artırabilir.

3.1.1. Gerçekleşme Olasılığı

Sahadaki mevcut göstergeler, bu ihtimalin göz ardı edilmemesi gerektiği fikrini desteklemektedir. Kuzeydoğuda PYD/YPG'nin fiili kontrolü devam ederken, güneyde Dürzi gruplar ve İsrail'in müdahaleleri merkezî yönetimin gücünü sınırlandırmaktadır. Şam'ın askerî kapasitesi, PYD/YPG'yi ve İsrail desteği altında Dürzi Ulusal Muhafızlar'ı zor kullanarak kendi bünyesine katmaya yetmemektedir. Merkezî hükümetin kapasite sorunu sebebiyle güvenlik, ekonomi, idare ve yargı alanlarındaki hâkimiyeti kendi kontrolü altındaki bölgelerde dahi sınırlıdır ve yerel güçlerle iş birliği yapmak zorunda kalmıştır. Öte yandan, hem merkez ile azınlık gruplar arasında dikey düzlemde hem de farklı etnik ve mezhepsel gruplar arası yatay düzlemde güvensizlik, kimlik temelli çatışmaları beslemekte ve uzlaş zemininin oluşmasını zorlaştırmaktadır.

İç savaştan yorgun düşmüş yerel halk,⁸² refah ve güvenliğini minimal seviyede de olsa sağlayabileceğini düşündüğü yerel oluşumlara destek verebilir. Ancak, Suriye'deki hiçbir aktör henüz elindeki kaynaklarla kontrol ettikleri bölgelerde istikrarlı bir ekonomik sistem oluşturamamaktadır. Bunda kaynakların kısıtlı olmasının yanı sıra üretim ve dağıtım altyapısının zayıflığının da etkisi vardır. Mevcut durumda ve iç savaşın devamı senaryosunda Suriye'deki siyasi yapılar sadece savaş ekonomisini devam ettirebilecek bir ekonomik potansiyele sahiptir. Bu noktada, tarım bölgeleri ile enerji kaynaklarının kontrolü ve bu kaynaklardan elde edilen gelirin paylaşımı, uzlaş arayışında çözülmesi gereken ciddi bir problemdir ve iç savaşın devamı durumunda da Şam ile SDG arasındaki çatışmaları şekillendiren bir dinamik olacaktır.

Esad rejiminin devrilmesi Suriye'de çatışmaları tamamen sona erdirmemiştir. Bugün Suriye'de düşük yoğunluklu ve tırmanma riski taşıyan bir çatışma ortamı devam etmektedir.⁸³ Bütün bu yerel şartlar, siyasi uzlaş girişimlerinin sonuçsuz kalması hâlinde Suriye'de iç savaşın başka dinamiklerle ve yüksek yoğunluklu şekilde devam etme ihtimalini desteklemektedir.

Dış aktörlerin yaklaşım ve müdahaleleri de bu senaryoda belirleyici bir rol oynamaktadır. İsrail, parçalı ve zayıf bir Suriye'nin kendi güvenlik çıkarlarına hizmet edeceğini düşünürken; ABD görünürde Suriye'nin toprak bütünlüğü çerçevesinde Şam hükümeti ile SDG'nin entegrasyonunu destekleyen, Türkiye'nin de olumlu yaklaşabileceği bir formül üretmeye çalışmaktadır. Bununla birlikte, ABD'nin aynı anda SDG'nin askerî ve kurumsal kapasitesini

82 Waters, Local Governance in Post-Assad Syria, 3.

83 "Halep'te ateşkes anlaşmasına varıldı", Habertürk, 06 Ekim 2025, <https://www.haberturk.com/halep-te-catismalar-3828120>.

artırması, ayrılıkçı terörün nisbî gücünü korumasını sağlamaktadır. SDG ile Şam arasında oluşan güç simetrisi, entegrasyonu zorlaştıran en temel ‘altta yatan neden’dir. İç savaşın devamı senaryosu İsrail tarafından desteklense de Trump yönetiminin tutumu ve ABD’nin stratejik öncelikleri düşünüldüğünde ABD’nin iç savaşın devamının siyasi ve olası askeri maliyetini yüklenmek istemeyeceği düşünülebilir. İç savaşın yüksek yoğunluklu bir şekilde devamı durumunda Türkiye’nin ayrışma aleyhine tutumu sebebiyle olası müdahalesi sahadaki durumu etkileyebilir. Buna ek olarak, bölge ülkelerinin iç savaşın nihayete ermesini önceleyen yaklaşımı ve İran’ın yeniden dolaylı müdahalesi ihtimali nedeniyle, İsrail parçalı yapının ve iç savaşın devamının gerektireceği siyasi ve askeri maliyeti karşılayabilecek kapasitede değildir. Dolayısıyla, iç savaş düşük yoğunluklu bir şekilde devam etse dahi, İsrail haricindeki dış aktörlerin iç savaşın durması yönünde irade göstereceği bir senaryoda, kısa süreli olacağı öngörülebilir. Öte yandan, mezkûr iç dinamikler, başka türlü şekillenen dış etkenlerle birleşirse, çatışmalar yoğunluğun giderek arttığı bir iç savaşa dönüşebilir.

Faktör	Mevcut Durum	Olası Eğilim / Göstergeler	Gerçekleşme Olasılığına Etkisi
Kurumsal Kapasite ve Güvenlik	Şam yönetiminin askeri, idari ve ekonomik kapasitesi sınırlıdır. SDG’nin askeri kapasitesi yüksektir; İsrail destekli Dürzi milisler bağımsız bir askeri yapı kurarak yerelde güçlenmiştir.	Merkezin taşradaki otoritesini tesis edememesi, silahlı yapıların kendi bölgelerinde kontrolü sürdürmesi	Artırıcı
Toplumsal Rıza	Elitler arası uzlaşma zayıf, halkta güven-sizlik yüksektir.	Yeni bir toplumsal meşruiyet üretilmemesi	Artırıcı
Ekonomik Koşullar	PYD enerji ve tarım bölgelerini kontrol etmekte; merkez artan maliyetler karşısında daha fazla kaynağa ihtiyaç duymaktadır.	Kaynak paylaşımının çözülmemesi ve merkezi gelirlerin azalması	Artırıcı
Dış Aktörler	ABD: SDG’ye desteğini sürdürmekte ancak çatışma istememektedir.	Diplomatik baskı, sınırlı askeri varlık	Azaltıcı
	İsrail: Dürziler üzerinden nüfuz kurmakta, kontrollü istikrarsızlığı tercih etmektedir.	Parçalanmış düzeni sürdürme eğilimi	Artırıcı
	İran: Şii milisler üzerinden dolaylı etki arayışındadır.	Yeniden vekil grupları devreye sokabilir	Artırıcı
	Türkiye: Ayrışmaya karşı, askeri caydırıcılığa sahip.	Kuzeyde operasyonel baskı kurabilir	Azaltıcı

Tablo 1. Parçalı Yapının ve İç Savaşın Devamı Senaryosunun Gerçekleşme Olasılığına İlişkin Göstergeler

3.1.2. Gerçekleşmesi Durumunda Olası Etkiler ve Değerlendirme

Kısa süreli ve düşük yoğunluklu bir iç savaşın Suriye’de siyasi, güvenlik, ekonomik ve toplumsal düzeyde etkileri olacaktır. Merkez ile yerel arasında güç asimetrisi oluşturacak şekilde merkezin diğerlerinin üzerinde hâkimiyet kuramadığı bir çatışma ortamı, merkezin meşruiyet krizini daha da derinleştirecektir. Fiilî olarak özerk ve merkez kontrolünün zayıf olduğu hibrit yapıdaki yerel yönetimler, merkezden daha fazla koparak kendi idari düzenlerini kurmak ve devam ettirmek isteyeceklerdir. Etnisite ve mezhep temelli güvenlik kaygılarının yükseldiği ve ekonomik kaynakların ulusal ölçekte değil yerelde paylaşıldığı bir ortam, çatışmayı besleyecek ve yerel silahlı aktörlerin siyasi ve ekonomik gücünü artıracaktır. Yerel yapılar, devam eden veya dondurulmuş bir çatışma ortamı içerisinde yaşadıkları kaynak ve kapasite eksikliği sebebiyle dış yardıma muhtaç bir hâlde varlığını sürdürecektir ve zayıf vekil aktörler konumuna düşecektir. Öte yandan, Şam hükûmeti, bu senaryoda bünyesindeki farklı grupları bir arada tutmakta zorlanabilir ve savunma bakanlığı kadroları içerisinde de ayrışma ve vekilleşme yönelimi görülebilir.

Böyle bir senaryo DEAŞ ve eski rejim kalıntılarına yeniden örgütlenme ve operasyonel hâle gelme imkanı sağlarken manevra alanı ve taraftar bulmalarını da kolaylaştırabilir. Çoğunlukla ülkenin batı bölgesinde yaşayan ve iç savaş süresince Esad rejimine bağlı olan asker ve milisler ve İran’ın Suriye’de kullandığı vekil örgütler, çatışma ortamından faydalanarak yeniden örgütlenip faaliyete geçebilirler. Böyle bir ortamda dış destek bulma imkanları da göz ardı edilmemelidir. İran’ın 1979 ile 2003 yılları arasında Iraklı Şiileri örgütlü, eğitilmiş ve silahlı bir şekilde barındırarak ABD işgali sonrasında Irak’ta kullanmış olması bunu yeni bir karışıklık durumunda Suriye’de de yapabileceğini düşündürmektedir. Yeni bir çatışma ortamı, Suriye’ye komşu ülkelerde istikrarsızlığa sebep olma potansiyeli taşımaktadır ve vekilleşme dinamikleri de Suriye’de çoğunlukla birbiriyle çelişen çıkarlara sahip Türkiye, İran, İsrail ve ABD gibi dış aktörlerin dolaylı çatışma riskini artırabilir.

Etki Alanı	Beklenen Sonuçlar
Siyasi	Merkez ile yerel arasındaki meşruiyet krizi derinleşir; fiilen özerk yerel yönetimler kalıcı hâle gelir.
Güvenlik	SDG ve Dürzi milisler ile hükûmet güçleri arasında çatışmalar artabilir. Eski rejim kalıntıları ve DEAŞ yeniden örgütlenip hükûmetle çatışmaya girebilir.
Ekonomik	Savaş ekonomisi devam eder; kaynak paylaşımı temelli çatışmalar artar.
Toplumsal	Mezhep ve etnisite temelli ayrışma derinleşir; kimlik temelli milisleşme artar; toplumsal entegrasyon imkân-sızlaşır.
Bölgesel	Kaos ve istikrarsızlık bölgeye yayılır; devlet dışı silahlı aktörlerin etkisi ve göç baskısı artar. Vekalet savaşları artar.
Genel Sonuç	Parçalanma istikrarsızlığı derinleştirir, devlet dışı aktörlerin kurumsallaşmasını hızlandırır; merkezileşme olasılığı zayıflar. Kontrollü istikrarsızlık İsrail gibi aktörler için avantaj, Suriye halkı için ağır bir maliyet doğurur.

Tablo 2. Parçalı Yapının ve İç Savaşın Devamı Senaryosunun Olası Etkileri

Parçalanma ve iç savaşın devamı, istikrarsız ancak kendi sürdürülebilirliğini sağlayacak etkenleri barındıran bir senaryodur. Bu senaryonun gerçekleşme ihtimali dış aktörlerin yaklaşımına bağlı olarak değişmekle birlikte, mevcut iç dinamikler sebebiyle düşük değildir. Bu durumda etnik ve mezhepsel ayrışma derinleşir ve devlet dışı aktörlerin kurumsallaşması hızlanır; böylece merkezileşme veya bütünleşme olasılığı daha da zayıflar. Bu senaryonun gerçekleşme riskinin azaltılması ve iç savaşın devamının önlenmesi ise dış aktörlerin yaklaşımına, müdahalelerinin şekline, şiddetine ve amacına bağlıdır. Sonuç olarak, parçalanma ve iç savaşın devamı senaryosu, yüksek insani ve ekonomik maliyetlerine rağmen, kaosu yönetilebilir biçimlerde sürdürülmesini tercih eden dış aktörlerin — özellikle İsrail’in — “kontrollü istikrarsızlık” stratejisiyle büyük ölçüde örtüşmektedir.

3.2. Federal Sistem (IKBY Modeli)

Suriye hükûmeti ülke genelinde otoritesini tesis edememiş ve ayrılıkçı yaklaşıma sahip devlet dışı silahlı örgütler kendi bölgelerinde kurumsallaşmış yönetim biçimleri oluşturmuştur. Hükûmetin kapasite artışı ve/veya devlet dışı silahlı örgütlerin askeri kapasitesinin ortadan kaldırılması veya eritilmesi (Dürziler örneğinde İsrail desteğinin kesilmesi) yoluyla güç asimetrisi oluşturulmadığı takdirde, sahadaki dengenin güç kullanımı veya güç kullanımı tehdidiyle değiştirilmesi olası görünmemektedir. Mevcut kapasitesi ile güç kullanarak otoritesini tesis edemeyen hükûmet, iç ve dış baskıların da etkisiyle bu aktörleri müzakere yoluyla merkeze entegre etmenin yollarını arayabilir. Bu bölümde, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) benzeri yapıların kendi bölgelerinde idari, mali ve güvenlik konuları dâhil olmak üzere birçok yetkilerinin olduğu; ulusal savunma, doğal kaynakların idaresi ve dış politika konularını merkezin kontrol ettiği bir federal sistemin Suriye’de gerçekleşme olasılığı ve potansiyel etkileri analiz edilecektir.

3.2.1. Gerçekleşme Olasılığı

Suriye’de federal yapı senaryosu, sahadaki güç dengeleri, ekonomik sürdürülebilirlik koşulları ve dış aktörlerin stratejik yönelimleri birlikte ele alındığında öne çıkmaktadır. Federal model, SDG ve Dürzi aktörler açısından kendi özerkliklerini yasallaştırmanın aracı olarak görülmektedir. Bu yapının oluşması ve sürdürülebilirliği, her bir aktörün askeri, idari ve ekonomik kapasitesine ve toplum nezdinde oluşturabileceği rızaya bağlıdır. Bunun yanı sıra, komşu ülkelerin tehdit algısı ve müdahale olasılıkları da bu senaryonun gerçekleşme ihtimali ve sürdürülebilirliği konusunda belirleyicidir.

Şam açısından federal formül, bazı aktörlerce dayatılan fakat istenmeyen bir yol olarak görülebilir. Geçici hükûmet, üniter yapıda ısrar ederek federalizmi resmî olarak reddetse de⁸⁴ merkezileşmeyi sağlayacak ve mevcut parçalı durumu tek taraflı olarak değiştirebilecek araçlara henüz sahip değildir. Halk düzeyinde ise Araplar arasında ulusal kimliğe duyulan tarihsel aidiyet, federal bir yönetimin çoğunluk gözünde meşruiyetini kısmen de olsa sınırlandırmaktadır. Öte yandan, savaşın yarattığı yorgunluk, güvenlik arayışı ve ekonomik sıkıntılar, özellikle azınlıklar arasında güçlü bir merkez arayışını zayıflatmış; yerel otoritelere yönelik rızayı artırmıştır. Bununla birlikte, askeri bakımdan Şam’ın ülke çapında tam kontrol sağlaması henüz mümkün değildir. Ordu ve güvenlik birimleri Aralık 2024’teki İsrail saldırılarının da etkisiyle personel ve envanter açılarından yetersizdir. İdari ve mali kaynakların sınırlılığı, ülkenin doğusundaki enerji ve tarım gelirlerinin önemli bir kısmının SDG kontrolünde olmasıyla daha da perçinlenmektedir.

PYD/YPG için federal model, sahadaki fiilî durumun anayasal güvenceye kavuşturulması anlamına gelmektedir.

84 “The Syrian Government Affirms Its Unwavering Commitment to the Principle That ‘Syria Is Inseparable’”, 09 Temmuz 2025, <https://sana.sy/en/local/363599/>; “Syria slams SDF calls for federalism, terms country’s unity as ‘red line’”, Anadolu Agency, 27 Nisan 2025, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/syria-slams-sdf-calls-for-federalism-terms-countrys-unity-as-red-line-/3550167>.

10 Mart 2025'te Ahmed Şara ile Mazlum Abdi arasında, Suriye'nin üniter yapısını destekleyecek şekilde "Suriye'nin kuzeydoğusundaki tüm sivil ve askerî kurumların, sınır kapıları, havaalanı, petrol ve doğalgaz sahaları dâhil olmak üzere Suriye devletinin yönetimine entegre edilmesi" konusunda mutabakata varılmış olsa da⁸⁵ sahada henüz yeterli düzeyde karşılığı gözlemlenememiştir.⁸⁶ Örgütün üst kadroları, mutabakattan sonra dahi Suriye'de federal bir yapının kurulmasını istediklerini ama ayrılıkçı olmadıklarını sıklıkla dile getirmiştir.⁸⁷ Bu açıklamalar, PYD/YPG'nin 2010'ların ortalarından itibaren IKBY benzeri bir yapı kurmayı hedeflediklerine dair açıklamaları ile uyumludur.⁸⁸ Ayrıca, örgütün yönetici kadrosu "kazanımları koruma" vurgusuyla merkezîyetçi olmayan bir sistem talebini dile getirirken⁸⁹, sahada örgütü zorlayacak ve kapasitesini azaltacak fiili bir durum ortaya çıkmadıkça örgütün ayrılıkçı temeldeki siyasi amaçlarından vazgeçmesi pek mümkün görünmemektedir.

Obama döneminden bu yana ABD desteğiyle askerî kapasitesini artıran PYD/YPG, aynı zamanda yerel yönetim birimleri, eğitim ve yargı kurumlarıyla kendi bölgesinde bir idari düzen kurmuştur. SDG'nin kontrol ettiği bölgelerde tarım arazileri ve petrol kuyuları önemli gelir kaynaklarıdır, fakat petrol üretimi Irak'ın kuzeyindeki gibi yüksek kârlılığa sahip değildir. Mevcut petrol rezervleri, yalnızca bölgesel kamu hizmetlerinin finansmanı için yeterlidir; büyük altyapı ve sosyal refah projeleri için ise dış kaynak zorunludur. Ayrıca SDG, enerji, inşaat ve ulaşım alanlarında tamamen dışa bağımlıdır. Suriye'nin geri kalanı, Türkiye veya Irak ile ticari ilişkiler kurulamazsa, lojistik hatlar kesileceğinden savaş ekonomisi koşullarının ötesine geçilemeyecektir. Dış mali destek bu açığı kısa vadede kapatabilir; uzun vadede ise bu destek sürdürülebilir bir kalkınma ve altyapı inşası için yeterli değildir.

Güneyde Dürzi nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, Hikmet Hicri liderliğindeki Yüksek Hukuk Konseyi ve ona bağlı Ulusal Muhafızlar, yerel düzeyde fiili bir yönetim kurmuştur. Ancak, bu yapının ekonomik kapasitesi son derece sınırlıdır. İsrail yardımları ve dış kaynaklar olmaksızın idari sistemin sürmesi zordur. Halk düzeyinde, savaşın durması ve güvenliğin sağlanması kısa vadeli rıza yaratsa da ekonomik beklentilerin karşılanmaması durumunda bu rıza hızla zayıflayacaktır. Dolayısıyla, güneyde özerk bir yapının istikrarlı bir şekilde sürmesi, güvenliğin sağlanmasının yanı sıra ekonomik destek ve bölgesel ticaret akışlarının sürekliliğine de bağlıdır. Aksi takdirde, merkeze ekonomik olarak bağımlı olmak istemeyen Dürzi silahlı gruplar kaçakçılık başta olmak üzere yasa dışı gelir kaynakları elde etmek isteyebilir. Bu da merkez ile gerilim ve çatışmalara sebep olabilir.

Dış aktörler açısından federal yapı, kontrol edilebilir bir istikrarsızlık biçimi sunmaktadır. ABD, Irak'ın kuzeyinde uygulanan federal modelin benzerini Suriye için de uygun bir çözüm olarak görebilir; zira bu formül hem SDG'ye meşruiyet sağlar hem de Şam'ın güçlenmesini sınırlayarak İsrail'in çıkarlarını korur. Washington, resmi söylemde Suriye'nin toprak bütünlüğünden yana görünse de, fiilen yerel özerkliklerin oluşmasına olanak sağlayacak altyapıyı oluşturmakta ve korumaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin hassasiyet ve tehdit algılarını yok sayarak YPG'nin PKK ile ilişkili olmadığını ve Amerika ile müttefik olduğunu iddia etmektedir.⁹⁰ Bu da SDG'nin mevcut askerî kapasite

85 "SDG'nin Suriye Arap Cumhuriyeti Kurumlarına Entegre Edilmesi, Suriye Toprak Bütünlüğünün Vurgulanması Ve Bölünmenin Reddedilmesi Konusunda Anlaşma İmzalandı", SANA, 11 Mart 2025, <https://archive.sana.sy/tr/?p=316832>.

86 Muhammed Karabacak, "Suriye Cumhurbaşkanı Şara'dan terör örgütü PKK/YPG'ye eleştiri: Mutabakat konusunda çelişkili sinyaller var", Anadolu Ajansı, 17 Ağustos 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-cumhurbaskani-saradan-teror-orgutu-pkk-ypgye-elestiri-mutabakat-konusunda-celiskili-sinyaller-var/3661987>.

87 Kamaran Aziz, "'We Want Local Governance': Abdi Lays Out Federalist Vision", Kurdistan24, 13 Nisan 2025, <https://www.kurdistan24.net/en/story/834692/slug>; "AANES to Al-Sharaa: Decentralization Is Not Secession", Shafaq News, 14 Eylül 2025, <https://shafaq.com/en/Middle-East/AANES-to-al-Sharaa-Decentralization-is-not-secession>; "Syria Rejects Federalism, Calls on Kurds to Join Army Ranks", Institut Kurde, 09 Temmuz 2025, <https://www.institutkurde.org/en/info/latest/syria-rejects-federalism-calls-on-kurds-to-join-army-ranks-13837/>.

88 Al-Monitor, "Syrian Kurdish Leader Calls for Federal State"; The PKK's Fateful Choice in Northern Syria, 5.

89 "Autonomous Administration Calls for Protection of the Achievements of the Rojava Revolution", ANF News, 19 Temmuz 2025, <https://anfenglishmobile.com/rojava-syria/autonomous-administration-calls-to-protect-achievements-of-the-rojava-revolution-80361>; "PYD Reaffirms Commitment to Martyrs Path, Democracy on 22th Anniversary", ANHA, 19 Eylül 2025, <https://hawarnews.com/en/pyd-reaffirms-commitment-to-martyrs-path-democracy-on-22th-anniversary>; "Conference Launched to Form Unified Women's Front for Syria's Future", ANHA, 20 Eylül 2025, <https://hawarnews.com/en/conference-launched-to-form-unified-womens-front-for-syrias-future>.

90 "ABD'nin Suriye Özel Temsilcisi Tom Barrack: YPG Artık PKK İle İlişkili Değil, Amerikan Müttefiki", Rudaw, 30 Ağustos 2025, <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/30082025>.

ve kadroları ile Suriye’de kendisine alan bulmasını desteklemek anlamına gelmektedir. Başka modellerin başarısız olması ve mevcut şartların devam etmesi durumunda federal sistem ABD tarafından olumlu görülebilir. İsrail ise federal yapıyı, Şam’ın merkezileşmesini ve güçlenmesini kalıcı biçimde engelleyen bir stratejik araç olarak görmektedir. Güneydeki Dürzi bölgesinin özerk statü kazanması, İsrail’in sınır güvenliği ve bölgesel nüfuzu açısından doğrudan çıkarlarına hizmet etmektedir. Bunun yanı sıra İsrail hükümetleri, PKK ve bağlı grupların özerklik ve bağımsızlık taleplerini söylem düzeyinde desteklemiştir.⁹¹ Suriye bağlamında henüz PYD/YPG’ye doğrudan askerî ve mali destek vermemiş olsa da örgüt lehine resmî açıklamalarda bulunmuştur.⁹² İsrail Suriye içerisinde PYD/YPG’nin yönettiği bir bölgenin oluşumunu hem Şam’ın güç kazanmasını engelleyecek hem de Türkiye’ye karşı kullanabileceği bir stratejik araç olarak görmektedir. Bu sebeple, şartların oluştuğu durumda PYD/YPG’nin İsrail tarafından da askerî ve mali olarak desteklenebileceği düşünülebilir. Türkiye ise Suriye’nin üniter yapısının korunmasını öncelemekte ve PYD/YPG’nin 10 Mart mutabakatına uygun hareket etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁹³ Bu kapsamda Türkiye, YPG’nin örgütlü yapısının dağıtılarak silahlarının ellerinden alınmasını ve Suriyeli olmayan PYD/YPG elemanlarının da Suriye’yi terk etmesini talep etmektedir.⁹⁴ ABD ve İsrail desteğinin devam ettiği ve mevcut güç dengesinin bozulmadığı durumda örgütün Türkiye’nin talepleri doğrultusunda hareket etmemesi daha muhtemeldir. Bu durumda Türkiye’nin örgütün askerî kapasitesini sınırlayacak veya ortadan kaldıracak ve PKK bağlantılı unsurları tasfiye edecek seçenekleri değerlendirmesi gerekmektedir.

Faktör	Mevcut Durum	Olası Eğilim / Göstergeler	Gerçekleşme Olasılığına Etkisi
Kurumsal Kapasite ve Güvenlik	Şam’ın askerî ve idari kapasitesi ulusal ölçekte sınırlı; SDG yerelde güçlü, Dürzi milisler yerelde yeterli güce sahip ve İsrail koruması altında.	Federal bölgelerde yerel güvenlik güçlerinin kurumsallaşması; merkezle gevşek koordinasyon.	Artırıcı
Toplumsal Rıza	Halk düzeyinde savaş yorgunluğu ve yerel yönetimlere yönelim; ulusal aidiyet kısmen korunuyor.	Federal yönetime rıza artabilir ancak azınlıklarda kimlik temelli aidiyetlerin kurumsallaşması riski yüksek.	Artırıcı
Ekonomik Koşullar	SDG petrol ve tarım gelirlerini kontrol ediyor; merkez bütçe açığı derin.	Gelir paylaşımı müzakereleri; ekonomik dengesizliklerin sürmesi, kaynak kontrolü için çatışma.	Artırıcı (kısa vadede)
Dış Aktörler	ABD merkeze entegrasyonu destekliyor ancak federal modeli besleyecek altyapıyı oluşturuyor; İsrail Dürzi özerkliğini teşvik ediyor; Türkiye karşı çıkmakta.	ABD ve İsrail’in devlet-dışı aktörleri desteklemesi; Türkiye’nin sınır güvenliği gerekçesiyle müdahale olasılığı.	Artırıcı (ABD/İsrail) - Azaltıcı (Türkiye)

Tablo 3. Federal Sistem Senaryosunun Gerçekleşme Olasılığına İlişkin Göstergeler

- 91 Ofra Bengio, “Israel and the Kurds: Love by Proxy”, The American Interest, 18 Mart 2016, <https://www.the-american-interest.com/2016/03/18/israel-and-the-kurds-love-by-proxy/>.
- 92 “FM Sa’ar briefs foreign journalists Ministry of Foreign Affairs”, Israel Ministry of Foreign Affairs, 09 Aralık 2024, <https://www.gov.il/en/pages/fm-saar-briefs-foreign-journalists-9-dec-2024>; “Israel rejects Turkish statements regarding Israel in relation to Syria”, Israel Ministry of Foreign Affairs, 17 Aralık 2024, <https://www.gov.il/en/pages/israel-rejects-turkish-statements-17-dec-2024>.
- 93 “Fidan’dan YPG’ye: Tolere etmekte zorlanıyoruz”, Hürriyet, 14 Ağustos 2025, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/fidandan-ypgye-tolere-etmekte-zorlaniyoruz-42913555>; “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Suriye Cumhurbaşkanı Şara ile görüştü”, Anadolu Ajansı, 24 Eylül 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/cumhurbaskani-erdogan-suriye-cumhurbaskani-sara-ile-gorustu/3697813>.
- 94 “Türkiye’nin YPG konusunda Suriye’den beklentileri neler?”, BBC News Türkçe, 13 Mayıs 2025, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c5y-64498lrpo>.

Suriye'nin federal bir sisteme geçme olasılığı, kısa vadede askerî denge ve devlet dışı silahlı örgütlere dış desteğin devamına, orta vadede ise ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasına bağlıdır. SDG'nin ABD desteğiyle korunan kapasitesi ve Dürzi bölgelerine İsrail desteği mevcut durumu güçlendirse de bu dış desteklerin zayıflaması ya da bölgesel ticaret akışlarının kesintiye uğraması durumunda federal modelin sürdürülebilirliği ciddi biçimde sekteye uğrayacaktır. Buna karşılık, Şam yönetiminin mali ve idari kapasitesini güçlendirememesi, askerî dengede kalıcı bir üstünlük sağlayamaması ve dış aktörlerin "kaos/kontrollü istikrarsızlık" stratejisini sürdürmesi durumunda, federal model fiilen oluşabilir ve zamanla anayasal zemine taşınabilir. Federalizm senaryosu; askerî olarak donmuş, siyasi olarak parçalı ama ekonomik olarak dışa bağımlı bir düzenin kurumsallaşması ve ülke içerisinde toplumsal/ siyasi ayrışmanın derinleşmesi anlamına gelebilir. Mevcut askerî güç dengesi değişmediği sürece federal modelin gerçekleşme olasılığı yüksektir ve bu model uzun vadede istikrar üretmeyecektir.

3.2.2. Gerçekleşmesi Durumunda Olası Etkiler ve Değerlendirme

Federal yapı formülü, kısa vadede çatışmasızlık vadetse de uzun vadede bu modelin sürdürülebilirliği, merkez ile federal bölgeler arasındaki ilişki biçimine ve dış güçlerin müdahalelerine bağlıdır.

Federalizm, kısa vadede etnik temelli çatışmaları azaltsa da uzun vadede kimlik temelli ayrışmayı kurumsallaştırır. Dolayısıyla, federalizm senaryosundaki temel kırılmalardan biri Arap çoğunluk içinde baş gösterecek bölünme ve güç kaybı algısı olacaktır. Ayrıca, Irak örneğindeki gibi sınır ve kaynak kontrolü benzeri konular istikrarsızlık ve çatışma potansiyeli doğuracaktır. Ayrıca, ekonomik açıdan federal sistem gelir paylaşımını kurumsal bir çerçeveye oturtmasına rağmen ihtiyaçların fazlalığı ve aciliyeti paylaşım sorununu derinleştirebilir. Fazla değer üreten bölgeler ile tüketimin yoğun olduğu bölgeler arasındaki dengesizlik paylaşımında ihtilafa sebep olabilir. Ulusal aidiyet hissinin elitler ve halk düzeyinde zayıf olduğu bir federal yapıda, mali olarak güçlenmek isteyen Şam ile yerelde güçlenmeye çalışan SDG arasında Irak merkezî hükûmeti ve IKBK arasındaki gibi gelir paylaşımı sorunlarının çıkması muhtemeldir.

Merkezin askerî açıdan SDG ve Dürzilere karşı çok güçlü olmaması, finansal zorluklar ve İsrail saldırıları sebebiyle hızlı bir şekilde kapasite artışına gidememesi ve İsrail ile Amerika'nın bu gruplara dolaylı ve doğrudan koruma şemsiyesi sunması, çevreyi merkeze bağlayacak zor araçlarının olmadığını göstermektedir. Bu da uzun vadede bu yapıların sponsorları ile ilişki içerisinde giderek daha bağımsız hâle gelmelerine ve sponsorların çıkarlarını koruyan vekil yapılara dönüşmelerine sebep olabilir. Yasal statü kazanmış olan yerel silahlı gruplar hem Şam'ın hem de bu gruplardan tehdit algılayan komşu devletlerin müdahale imkanını azaltabilir ve müdahalelerin yasal zeminini sorgulatabilir. Ulusal bir ordudan yoksun, farklı amaç ve yaklaşımlara sahip silahlı gruplardan müteşekkil parçalı güvenlik yapısı, hem iç dengeleri hem komşu devletleri tehdit etse dahi iç siyasi dengeler ve yasal sorunlar, müdahalede bulunan için yeni hukuki ve diplomatik sorunlara yol açabilir. Bu durum kısa vadede çatışma riskini azaltsa da uzun vadede sorunları derinleştirerek çatışmanın boyutunu artırabilir.

İsrail için federal düzen Suriye'nin zayıf bir merkezî hükûmet tarafından yönetildiği ve kendisi ile işbirliği arayışında olacak yerel yapılar barındırdığı için sürdürülebilir bir kaos ortamı oluşturma stratejisi ile uyumlu olacaktır. Bununla birlikte, kaosun sürdürülebilirliği İsrail'in kabiliyetlerini zorlayabileceğinden, İsrail için yeni güvenlik riskleri de doğurabilir. Dolayısıyla İsrail'in kontrollü karışıklık yoluyla güvenliğini sağlama stratejisi kendisi için güvenlik sorunları da doğurabilir. Türkiye açısından bu model Suriye'nin istikrarı önünde engel teşkil edecek ve hem siyasi hem ekonomik hem de güvenlik çıkarlarını zedeleyebilecektir.

Suriye'de mevcut şartlarda şekillenebilecek federal yapı, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nde olduğu gibi Türkiye ile çeşitli bağlara sahip ve iyi ilişki kurabilecek yerel aşiretlerce değil; PKK terör örgütüyle organik bağı bulunan kadrolarca yönetilecektir. Bu durum, Türkiye açısından sınır güvenliğiyle sınırlı kalmayan, bölgesel istikrarı, Suriye ile ilişkileri ve iç güvenliği doğrudan etkileyen bir tehdit doğuracaktır.

Etki Alanı	Beklenen Sonuçlar
Siyasi	Federal yapı, merkezî otoritenin yetkilerini sınırlar; yerel yönetimler yasal statü kazanır ve toplumsal/siyasi ayrışma derinleşir; ulusal egemenlik zayıflar.
Güvenlik	SDG ve Dürzi güçler yasal statüye sahip güvenlik birimleri hâline gelir; ulusal ordu parçalı hâle gelir; dış aktör etkisi artar.
Ekonomik	Kaynak paylaşımı temelli krizler ve çatışmalar yaşanır.
Toplumsal	Etnik temsiliyet artar, ancak kimlik temelli bölünme kurumsallaşır; toplumsal bütünleşme zorlaşır.
Bölgesel	Türkiye’nin güvenlik endişesi artar, sınır ötesi müdahale diplomatik sorunlar doğurabilir; İsrail için sınırda kısa vadede güvenlik kuşağı güçlenir, uzun vadede kaosu oluşturacağı belirsizlik güvenlik riskleri doğurur.
Genel Sonuç	Federal sistem uzun vadede parçalı egemenlik yaratır; dış aktör etkisini artırır.

Tablo 4. Federal Sistem Senaryosunun Olası Etkileri

Federal yapı senaryosu Suriye hükûmeti hariç iç ve Türkiye hariç etkili dış aktörlerin çıkarlarıyla uyumludur. Suriye’de şu anda buna benzer ama yasal zemini olmayan bir model fiili olarak uygulanmaktadır. Yasal zeminde uzlaşılabilmesi, mevcut güç dengesi devam ettiği sürece fiili durumun devamını sağlayacaktır. Bir dış müdahale yoluyla devlet dışı silahlı örgütlerin kapasitelerinin eritilmesi ve terörist kadroların daha pragmatik kadrolarla değiştirilmesi durumunda ise güçlü ayrılıkçı hareketlerin oluşmasının önüne geçilebilir.

Sonuç itibarıyla Suriye’deki mevcut şartlarda oluşturulacak bir federal yapı uzun vadede egemenliğin dağılmasına dayalı kırılgan bir model oluşturacaktır. Bu senaryo, Şam’ın tam kontrolünü yeniden tesis etmesini engellerken, ayrılıkçı yerel yapıları kurumsallaştırır ve dış aktörlerin Suriye üzerindeki nüfuzunu kalıcılaştırır.

3.3. Paramiliter Entegrasyon (Haşdi Şabi Modeli)

Bu senaryo, Irak’taki Haşdi Şabi örneğine benzer biçimde, Suriye’deki devlet dışı silahlı aktörlerin kendi iç komuta-kontrol mekanizmalarını ve silahlarını koruyarak güvenlik sektörüne yasal yollarla entegre edilmesini öngörmektedir. Milis niteliğinden düzenli kuvvetlere doğru kurumsal dönüşüm gösteren ve 200 binin üzerinde mensubu bulunan Haşdi Şabi, 2016 yılında Irak Parlamentosu tarafından kabul edilen bir yasa ile resmî güvenlik kurumları arasına dâhil edilmiş ve doğrudan Başbakanlık makamına bağlanmıştır.⁹⁵ Haşdi Şabi, hukuken devletin bir parçası olsa da fiilen büyük oranda İran’ın vekillerinin etkisi altındadır. Bu yapı, Irak ordusunun hiyerarşisinden bağımsız biçimde hareket etmekte; zaman zaman merkezî yönetimin bilgisi dışında sınır ötesi operasyonlar düzenleyerek İran’ın bölgesel çıkarlarını öncelemektedir.⁹⁶ Ayrıca, Haşdi Şabi’yi oluşturan bazı gruplar askerî gücü olan siyasi yapılara dönüşmüş, parlamento ve yürütme organlarında temsil elde etmiş; böylece hem yerel düzeyde hem de Bağdat merkezinde etkili bir güç hâline gelmiştir. Bazı kaynaklara göre Haşdi Şabi içerisindeki gruplar,

95 “Irak Haşdi Şabi’yi lağvedebilir mi?”, Anadolu Ajansı, 08 Ocak 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/irak-hasdi-sabi-ya-lagvedebilir-mi/3444604>.

96 Michael Knights vd., Honored, Not Contained: The Future of Iraq’s Popular Mobilization Forces, Policy Analysis Policy Focus 163 (The Washington Institute For Near East Policy, 2020), 144-46, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/honored-not-contained-future-iraqs-popular-mobilization-forces>; Michael Knights vd., “Profile: Kataib Hezbollah”, The Washington Institute, 2021, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/profile-kataib-hezbollah>; Michael Knights, “Profile: Asaib Ahl al-Haq”, The Washington Institute, 2021, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/profile-asaib-ahl-al-haq-0>; Michael Knights vd., “Profile: Harakat Hezbollah al-Nujaba”, The Washington Institute, 2021, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/profile-harakat-hezbollah-al-nujaba>; Michael Knights, “Profile: Kataib Sayyid al-Shuhada”, The Washington Institute, 2021, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/profile-kataib-sayyid-al-shuhada>.

kurumları ele geçirme ve hukuku silah olarak kullanma gibi kinetik olmayan yollara başvurmuş; hem kendi grup çıkarları hem de İran'ın çıkarları doğrultusunda faaliyetlere girişmişlerdir.⁹⁷

Suriye'de benzer bir modelin oluşması durumunda, devlet-dışı silahlı grupların kurumsal meşruiyet kazanarak güvenlik sektörüne yasal biçimde entegre olması, kısa vadede çatışma ihtimalini azaltabilir ama aynı zamanda bu grupların ve sponsor devletlerinin devlet kurumları üzerindeki etkisini güçlendirme potansiyeli taşır. Bu bölümde, Haşdi Şabi modelinin Suriye'de gerçekleşme olasılığı; yerel aktörlerin kapasitesi, dış destek mekanizmaları ve Şam yönetiminin mevcut durumu çerçevesinde analiz edilecek ve bu durumda ortaya çıkabilecek siyasi, askerî, ekonomik ve toplumsal sonuçlar değerlendirilecektir.

3.3.1. Gerçekleşme Olasılığı

Haşdi Şabi tipi paramiliter entegrasyon modeli, Suriye'deki mevcut güç dengeleri ve kurumsal kapasite düşünlüğünde, federal modele kıyasla daha merkezîyetçi gibi görünen fakat devlet dışı silahlı örgütlerin etkisini yerelden merkeze taşıyan bir modeldir. Bu model, Şam'ın DEAŞ gibi bütün grupların tehdit olarak tanımladığı bir unsur Suriye'de güçlenirse, askerî kapasitesini artırmak için başvurabileceği bir çözüm olarak görülebilir. Mevcut durumda ise, iç ve dış baskılar neticesinde, devlet dışı silahlı örgütlerin üniter yapıyı korumak amacıyla sisteme dâhil edilmesi için bir formül işlevi görebilir. Şam yönetimi, özellikle kuzeydoğu ve güneydeki özerk güçleri kapasite sorunu ve dış destek sebebiyle doğrudan bastıramayacağı için, bu aktörleri “devlet içinde devlet” formunda sisteme eklemleyerek meşruiyet üretmeye çalışabilir. Böyle bir durumda, SDG unsurları veya Dürzi milisleri Haşdi Şabi örneğindeki gibi orduya veya iç güvenlik kurumlarına bağlanırken, kendi komuta zincirlerini, silahlarını ve bölgesel operasyon yetkilerini fiilen koruyabilirler.

Merkez elitleri bu senaryoyu “kontrollü bütünleşme” biçiminde savunabilir; zira bu yöntemle hem uluslararası meşruiyet korunur hem de sahadaki güçlerle açık çatışmaya girilmez. Halk düzeyinde ise çatışma ortamının sonlanması, istikrarın sağlanması ve azınlıklar açısından da merkezde güçlenme yönündeki beklentiler paramiliter entegrasyona kısa süreli rıza yaratabilir. Öte yandan, örgüt elemanlarının ayrıcalıklı statü kazanması, askerî güçleri sebebiyle temsillerinin ötesinde siyasi ve bürokratik güç kazanmaları ve bu gücü etnik ve mezhepsel temelli kaynak dağıtımını için kullanmaları ihtimali, uzun vadede adalet ve eşitlik algısını zedeleyerek farklı etnik ve mezhepsel gruplar arasındaki ihtilafı derinleştirebilir ve bu da sisteme yönelik tepki oluşturabilir.

SDG için bu model, fiilî özerkliği sona erdirse de örgüte Haşdi Şabi'nin elde ettiğine benzer bir “ulusal güvenlik gücü” statüsü kazandırır; bu da hem meşruiyet hem de kurumsal süreklilik sağlar. Örgüt, ABD desteğiyle inşa ettiği askerî kapasite sayesinde, Şam'da temsil ettiğini iddia ettiği nüfusun ağırlığının çok ötesinde bir siyasi ve askerî güç elde edebilir. Bu durum Irak'taki Haşdi Şabi örneği ile farklılık gösterse de Suriye'de Esad rejimi ve kuzeydoğudaki SDG tecrübeleri, nisbi askerî kapasite artışı ile dayanıldığı iddia edilen nüfusun ağırlığının ötesinde güç elde edilebileceğini göstermiştir. Bu durumda da örgüt merkezdeki gücünü kullanarak yerelde kendi ideolojisine uygun farklı idare tarzları dayatabilir. Böylece, yerelde kaybedilen otorite önce merkezdeki bakanlıklar, yargı kurumları ve diğer bürokratik kurumlara taşınıp sonra yerelde farklı biçimlerde güçlenmeye gidilebilir. Ayrıca, yasal olarak devletin bir parçası hâline gelmek, SDG'ye yönelik içeriden ve dışarıdan gelecek olası askerî operasyonları Suriye'nin resmî bir kurumuna saldırı durumuna getireceği için hem hukuki hem diplomatik sorunlara sebep olacaktır. Bu da SDG tarafından Şam'a ve Türkiye'ye karşı ek bir yasal koruma kalkını olarak görülebilir ve SDG'nin bu entegrasyon modelini desteklemesini sağlayabilir.

Dürzi güçleri açısından ise Haşdi Şabi modeli, mevcut sınırlı kapasitenin kurumsal koruma altına alınması anlamına

97 Crispin Smith ve Michael Knights, “How Iran aligned militias seized Iraq: irregular warfare, lawfare and regime change”, *Small Wars & Insurgencies*, Routledge, 2025, 2-3, 13, 21, <https://doi.org/10.1080/09592318.2025.2471644>.

gelir. Süveyda merkezli Dürzi Ulusal Muhafızlar'ın resmî olarak Savunma Bakanlığı'na bağlanması, grupların yerel savunma işlevlerini sürdürmesini yasal olarak mümkün kılar; aynı zamanda Haşdi Şabi örneğindeki gibi dış destek (İsrail yardımları vb.) kanallarını kapatmadan meşruiyet kazandırır. Dürzi elitleri bu modeli, hem Şam'ın müdahalesini sınırlamak hem de kendi silahlı varlıklarını korumak için pragmatik bir uzlaşi olarak görebilir.

Bu modelde paramiliter güçlerin finansmanı büyük ölçüde devlet bütçesi üzerinden yapılır ama örgütler paralel gelir kaynakları (yasa dışı ticaret, sınır geçişleri, yerel vergiler) oluşturulabilir. Ayrıca, Suriye'de benzer bir mekanizmanın uygulanabilmesi için merkezdeki vergi toplama kapasitesinin artması gerekir. SDG kontrolündeki gelir kaynaklarının merkeze devri karşılığında merkez de bu modele ikna olabilir.

Farklı dış aktörler açısından bu model, yaklaşım ve hedeflere bağlı olarak olumlu veya olumsuz görülebilir. ABD, SDG'nin ulusal güvenlik sistemi içinde tanınmasını, ülkedeki etkisini sürdürmek için pragmatik bir çözüm olarak görebilir. Bu şekilde hem Şam hükûmeti ile ilişkilerini koruyup hem de vekil örgütünü kurumsallaştırmış ve Şam'da güç elde etmiş bir pozisyona getirebilir. İsrail ise bu modelde, Şam'daki mevcut hükûmetin güç temerküzünü engelleyeceği ve koruma şemsiyesi altındaki Dürzi grupların Suriye ordusuna resmî biçimde eklenmesini sağlayacağı için destekleyebilir. Bunu yaparken de Dürzilerin koruması ve güvenliği bahanesi ile gerçekleştirdiği müdahalelere devam edebilir. Türkiye için ise Suriye'de kurulmasını istediği üniter yapı fiilî olarak zayıflatılacak, tehdit olarak gördüğü terör örgütleri hem yereldeki hem de merkezdeki bürokratik kurumlarda güçlenecektir. Ayrıca Suriye içerisindeki çıkarlarını müdafaa için sahip olduğu askerî müdahale opsiyonlarını yasal ve bürokratik yollarla engelleyebileceğinden Türkiye böyle bir senaryonun gerçekleşmesini istemeyecektir.

Faktör	Mevcut Durum	Olası Eğilim / Göstergeler	Gerçekleşme Olasılığına Etkisi
Kurumsal Kapasite ve Güvenlik	Merkez askerî açıdan yetersiz; SDG ve Dürzi güçler fiilen bağımsız.	Milislerin güvenlik sektörüne silahları ve komuta yapısı korunarak entegrasyonu; paralel güvenlik birimlerinin oluşumu.	Artırıcı
Toplumsal Rıza	Halk savaş yorgunu; istikrar beklentisi yüksek. Azınlıklar ayrışma veya güçlenme eğiliminde.	Azınlıklar için güven inşa edici; kısa vadede çatışmasızlık üzerinden rıza üretir, uzun vadede oluşacak düzen adalet algısını zedeler.	Artırıcı (kısa) / Azaltıcı (uzun)
Ekonomik Koşullar	Savaş ekonomisi devam ediyor; milisler yerel gelir kaynaklarını kontrol ediyor.	Gelirler merkezde toplanır; gelir dağıtım sorunu oluşabilir ve milisler yasal-gayri yasal ekonomik faaliyetlere girebilir.	Artırıcı (kısa) / Azaltıcı (uzun)
Dış Aktörler	ABD SDG'nin güçlü halde entegrasyonunu, İsrail Şam'ı zayıf tutacak senaryoları destekliyor.	ABD pragmatik destek verir; İsrail Ulusal Muhafızlar'ın da SDG'nin de yasallaşmasını ve Şam'da güçlenmesini ister; Türkiye karşı çıkar.	Artırıcı (ABD, İsrail) / Azaltıcı (Türkiye)

Tablo 5. Paramiliter Entegrasyon Senaryosunun Gerçekleşme Olasılığına İlişkin Göstergeler

Sonuç olarak, Haşdi Şabi modeli, iç dinamiklerin mevcut hâliyle kalması ve Türkiye'nin engellememesi durumunda yüksek olasılıklı bir senaryo olarak görülebilir. ABD ve İsrail bu senaryonun gerçekleşmesini destekleyebilir ve hem devlet dışı silahlı örgütleri hem de Suriye hükûmetini bu doğrultuda yönlendirebilir. Türkiye ise kendi çıkarlarına aykırı göreceği bu modele Şam hükûmeti üzerindeki etkisi ile engel olabilir veya doğrudan devlet dışı silahlı örgütlerin askerî kapasitesini eriterek engelleyebilir. Bu müdahale, mezkûr model gerçekleşse dahi devlet dışı silahlı örgütlerin güç ve etkilerini merkez lehine sınırlayarak kurulacak sistemi Türkiye'nin çıkarlarına daha uygun hâle getirecektir.

3.3.2. Gerçekleşmesi Durumunda Olası Etkiler ve Değerlendirme

Suriye'de, SDG'nin ve Ulusal Muhafızların, paralel güvenlik güçleri şeklinde sisteme entegre edilmesi; kısa vadede istikrarı artırabilecek, uzun vadede ise mevcut sorunları derinleştirecek etkiler yaratacaktır. Siyasi düzeyde paramiliter entegrasyon, merkezî hükûmete kısa vadede kontrol hissi kazandırsa da, uzun vadede iktidarın sadece merkez-çevre olarak değil, merkez içinde de parçalı hâle gelmesine neden olur. Bu modelde, merkezî otoritenin silah zoruyla kontrol edemeyeceği kapasitedeki devlet dışı örgütler yasal statü kazanacak, askerî güçlerinin siyasi etkisini çevreden merkeze taşıyabileceklerdir. Irak'ta Haşdi Şabi'ye bağlı güçlü gruplar siyasi partiler kurmuş, mecliste temsiliyet elde etmiş, bazı bakanlıklarda yoğun şekilde kadrolaşmış ve bu şekilde elde ettikleri kaynakları örgütlerinin ve vekilliklerini yaptıkları dış devletlerin çıkarlarına uygun şekilde kullanmışlardır. Suriye'deki mevcut güç dengesi içerisinde Haşdi Şabi benzeri bir entegrasyon özellikle SDG'nin ve büyük oranda da PYD/YPG'nin hem ülkenin kuzeydoğusunda hem de Şam'daki merkez teşkilatta siyasi ve bürokratik pozisyonları ele geçirmesine sebep olabilir. Bu da devlet otoritesinin üniter bir şekilde tesis edilmesi amaçlanırken, örgütlerle ve dolaylı olarak da dış sponsorları ile paylaşılması anlamına gelir.

Görünürde bütünleşme sağlansa da fiili olarak birbirinden farklı amaçlara sahip ve ulusal aidiyeti zayıf olan silahlı güçler farklı emir-komuta zincirleri içerisinde varlıklarını paralel olarak sürdürür. Bununla birlikte; kaynak paylaşımı, koordinasyon sorunları ve ideolojik ya da kimlik temelli ayrışma, mevcut güç dengesi devam ettiği takdirde kaçınılmaz olacaktır.

Öte yandan oluşacak kurumlararası güvensizlik ortamında entegre olan örgütler güçlenebilmek veya hayatta kalabilmek için dış desteğin devamlılığına ihtiyaç duyabilir; bu da dış devletlerin vekil örgütleri yoluyla kurumlarda etki sahibi olmasına sebep olabilir. Bu da parçalı ve zayıf yapının devamını isteyen dış aktörlere amaçlarına uygun şekilde sivil ve askerî bürokratik kurumları yönlendirme imkanı verir. Dolayısıyla, Suriye içerisinde Haşdi Şabi modeli bir entegrasyon kısa süreli bir istikrar sağlamış gibi görünse de yapısal sorunlar ve zihinsel düzlemdeki ayrışma kalıcı bir birleşmeye değil, derinleşen ve kurumsallaşan bir ayrışmaya sebep olacaktır.

Güvenlik boyutunda, SDG'nin ve Dürzi Ulusal Muhafızlar'ın silahları ve komuta yapısı korunarak devlet yapısına entegre edilmesi, kısa vadede Şam'a bağlı güçlerle bu örgütler arasındaki çatışma riskini azaltır. Ancak, milis temelli bu yapıların yasallaşması ve kurumlara yayılması, patronaj ağlarının da merkezdeki ve taşradaki askerî ve sivil bürokratik kurumlara taşınması anlamına gelir. Bu örgütlerin, Haşdi Şabi'deki İran destekli vekil grupların yaptığı gibi devlet çatısı altında kendi ideolojik ve etnik/mezhepsel amaçları doğrultusunda ve Şam'da bağlı oldukları üst yönetimin emir-komutası dışında hareket etmesi olasıdır. Bu duruma zaten sınırlı olan gelirlerin paylaşımındaki olası sorunlar da eklenince kurumlar arasındaki anlaşmazlıklar düşük yoğunluklu çatışmaları tetikleyebilir, ki uzun vadede tırmanma ve ayrışma riski taşır.

Ekonomik düzeyde, devlet dışı silahlı örgütlerin merkezî bütçeden pay alma karşılığında kontrol ettikleri gelir kaynaklarını merkeze devretmesi kaynak paylaşım sorunlarını kısa vadede çözebilir. Diğer taraftan, örgütlerin mali bağımsızlıklarını koruma arzusuyla alışageldikleri kaynak elde etme yollarını terk etmek istememeleri de olasıdır. Ayrıca, merkez gelir kaynakları üzerinde kontrol tesis etmek isteyecek ve kaynak dağıtımındaki önceliklendirmesinde refah düzeyini artırmayı, altyapı inşasını ve kurumsal kapasitesini güçlendirmeyi tercih edecektir. Bu da, entegre edilen örgütlerin bütçeden bekledikleri payı alamamasına ve kontrol ettikleri kurumlar üzerinden ya da yasal çerçeve dışındaki yollardan kendi örgütsel yapısına kaynak sağlama arayışına girmesine sebep olabilir. Entegre olmuş örgütleri merkezî mali sistemin dışına çıkartan bu durum kaynak paylaşım kavgasını derinleştirebilir.

Toplumsal düzeyde halk, çatışmasızlık ortamından kısa vadede hoşnut olabilir. Bazı azınlık gruplar ise kimlik temelli örgütlenen devlet dışı silahlı aktörlerin sisteme entegre olarak kurumsal yapıda güç kazanmasını hem ontolojik güvenlikleri hem de devlet kaynaklarından alacakları pay ve kurumlarında elde edecekleri pozisyonları düşünerek memnun kalacaktır. Askerî güç dengeleri sayesinde azınlıkların nüfusa oranla elde edebilecekleri nisbî güç nüfusun büyük çoğunluğunda hoşnutsuzluğa sebep olacaktır. Ayrıca, örgütlerin devlet çatısı altında, askerî kapasiteleri ve güç dengeleri sebebiyle hesap verebilirlikten uzak ve kendi grup çıkarları temelinde kurumları yönetmesi devlet otoritesine olan güveni zayıflatabilir.

Bölgesel düzeyde Haşdi Şabi modeli, Suriye’nin uzun vadede askerî ve siyasi olarak istikrara kavuşmasını engelleyen bir denge durumu ortaya çıkarabilir. Türkiye bu modeli SDG’ye meşruiyet ve güç kazandıracağı, ulusal güvenliğine yönelik tehditleri ortadan kaldırmak için yapacağı askerî müdahalelerini hukuki ve diplomatik düzlemde zorlaştıracığı ve üniter bir yapı kurulmasını engelleyeceği için karşı çıkacaktır. İsrail ise Şam’da güç temerküzünü engelleyecek ve kendisi için kurumsal yapıda etkili potansiyel vekil örgütler ortaya çıkaracağı için destekleyecektir. İsrail bu şekilde hem sınır bölgesinde hem de Şam’da, güvenlik çıkarlarına uygun şekilde bir dizaynı doğrudan mü-

Etki Alanı	Beklenen Sonuçlar
Siyasi	Merkez, devlet dışı örgütlerle yasal zemini olan bir uzlaşma kurar; ancak hem merkezde hem taşrada güç paylaşımına gitmek zorunda kalır. Dış sponsorların vekilleri üzerinden sistemdeki etkisi artar.
Güvenlik	SDG ve Dürzi milislerin orduya katılması ilk etapta çatışmayı azaltır; ancak paralel güvenlik yapıları kalıcı olur.
Ekonomik	Merkezin kontrol, örgütlerin mali bağımsızlık arayışı yasal statüye sahip kurumlar arası gelir paylaşımı temelli çatışmalara sebep olabilir.
Toplumsal	Hesap verebilirlik zayıflar; azınlıklar düzenin devamını isterken toplumun geri kalanında adaletsizlik algısı derinleşebilir.
Bölgesel	Suriye’de parçalı güvenlik yapısı bölgesel istikrarsızlığı sürdürür; vekil ağları kurumsallaşır.
Genel Sonuç	Kısa vadede istikrar sağlar; uzun vadede devlet kapasitesini aşındırır ve etnik/mezhepsel temelli milisleşmeyi kurumsallaştırarak kalıcı hale getirir.

dahalelere gerek kalmadan oluşturabilir. ABD açısından ise bu model ne merkezle ne de SDG ile arasını bozmadan bölgeden kademeli çekilme sürecinde maliyetleri düşürme aracı olarak değerlendirilebilir.

Tablo 6. Paramiliter Entegrasyon Senaryosunun Olası Etkileri

Sonuç olarak, paramiliter entegrasyon modeli, Suriye’de savaş sonrası geçiş döneminde kurumsal yapıları da içeren bir kaos üretecektir. Bu model devletin yeniden inşasını ve istikrarı değil, yalnızca kurumsal düzleme de taşınacak olan çatışmanın yönetilmesini kısmen sağlayabilir. Kısa vadede istikrar ve güç paylaşımı yaratırken, uzun vadede yeni çatışma dinamiklerini doğurur. Bu nedenle Haşdi Şabi modeli, geçici barış dönemlerinde işlevsel olsa da, kalıcı devlet otoritesinin inşasına katkı sunmayan, kırılgan bir yönetim oluşturacaktır.

Sonuç

Esad sonrası dönemde Suriye, devlet inşası ve toplumsal uzlaşma arayışının aynı anda yürütülmek zorunda olduğu, derin bir düzen-kaos ikilemi içinde varlığını sürdürmektedir. On yılı aşkın bir yıkımın ardından ortaya çıkan siyasal ve kurumsal boşluk, yalnızca yeni bir iktidar yapısı değil, aynı zamanda yeni bir devlet fikrinin sınındığı bir laboratuvar hâline gelmiştir. Bu süreçte devlet dışı silahlı aktörlerin entegrasyonu, istikrarın tesis edilmesiyle kaostan kurumsallaşması arasındaki çizgiyi belirleyen en kritik değişken olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışma, Suriye’deki entegrasyon tartışmalarının çoğunlukla “entegre edilip edilmeme” ikilemine sıkıştığını; oysa asıl belirleyici sorunun “nasıl bir entegrasyonun mümkün ve sürdürülebilir olacağı” olduğunu göstermektedir. Analiz edilen üç senaryo — parçalı yapının devamı, federal sistemin kurumsallaşması ve paramiliter entegrasyon — Suriye’nin geleceğini tanımlayan olası yönelimleri ortaya koymaktadır. Parçalı yapı senaryosu, dış müdahalelerin ve vekil ağlarının sürmesi durumunda kaostan süreklileşmesini sağlayacaktır. Federal sistem, kısa vadeli istikrar karşılığında uzun vadede kimlik temelli bölünmenin zeminini kurumsallaştıracaktır. Paramiliter entegrasyon ise istikrar ve düzen görünümü altında ayrışmanın merkezî kurumlara taşınmasını ve yeni bir kaos biçiminin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Bu senaryoların ortak noktası, dış aktörlerin stratejik tercihleri ile Şam yönetiminin kapasite eksikliğinin birbirini tamamlayan bir istikrarsızlık döngüsü yaratmasıdır. ABD ve İsrail, kendi güvenlik çıkarlarını önceleyen “kontrollü istikrarsızlık” stratejilerini sürdürürken; Türkiye, bu parçalanmış düzenin siyasi, güvenlik ve insani maliyetlerini azaltmak için tekil, bütün ve egemen devlet yapısının yeniden inşasını savunan aktör olarak öne çıkmaktadır. Bu karşıt yönelimler, Suriye’nin geleceğini belirleyecek düzen-kaos dengesinin dışsal eksenini oluşturmaktadır.

İlk senaryodaki iç savaşın devamına alternatif olarak görülebilecek federal yapı ve paramiliter entegrasyon senaryoları, mevcut koşullar altında istikrar üretmeyecek; aksine, sorunları derinleştirerek uzun vadede kurumsallaşmış bir kaos ortamı yaratacaktır. Bu açmazdan çıkılabilmesi, tüm tarafların Suriye’nin ulusal bütünlüğü içinde hareket etmesini ve bölgesel ölçekte istikrarlı bir siyasal-ekonomik düzeni destekleyecek bir ortamın oluşmasını zorunlu kılmaktadır. Bu ise Şam’daki geçici hükümetin, ülkenin tamamını kapsayıcı, adil ve rıza üretici bir entegrasyon politikası geliştirebilmesine bağlıdır.

Şam bu iradeyi gösterse dahi, kimlik temelli ayrılıkçı eğilimleri güçlü olan SDG ve Dürzi grupları bu yönde hareket etmeye zorlayacak araçlardan yoksundur. Yaklaşımlarını değiştirmeleri için mevcut şartlarda üzerlerinde bir baskı hissetmeyen SDG ve ayrılıkçı Dürzi grupları, ancak bu şartların değiştirilmesiyle bütünleşme yönünde hareket etmeye ikna edilebilir. Bu yerel güçler ile sponsor-vekil ilişkisi kuran İsrail ve ABD, bütünleşmeyi engelleyen mevcut statükonun devamını tercih etmektedir. Dolayısıyla Suriye’de entegrasyonun, düzen ve hukuk temelli bir biçimde gerçekleşebilmesi, öncelikle Şam ile devlet dışı aktörler arasında güç asimetrisinin yeniden tesis edilmesine ve ayrılıkçı yerel güçlerin bu şekilde düzen oluşturu bir entegrasyona yönlendirilmesine bağlıdır.

İsrail saldırıları ve finansal zorluklar nedeniyle Şam’ın askerî kapasitesini kısa sürede artırması mümkün görünmemektedir. Bu durumda, SDG’nin askerî kapasitesinin hızlı bir biçimde eritilmesi ve örgüt içindeki PYD/YPG bağlantılı kadroların tasfiye edilmesi, merkezî otoritenin güçlenmesi ve SDG’nin sürdürülebilir ve istikrarlı ulusal bir düzenin inşasına ikna edilebilmesi açısından zorunludur. Dürzilerin sağlıklı biçimde entegrasyonu ise Şam’ın kapsayıcı bir yaklaşım benimsemesi ve İsrail’in doğrudan veya dolaylı müdahalesinin engellenmesi ile mümkündür.

Sonuç olarak, Suriye’de sürdürülebilir ve adil bir düzen; dış müdahalelerin sınırlandırıldığı, silahlı gücün tek meşru

otorite olan devlette toplandığı ve devlet dışı aktörlerin silahsızlandırılarak ulusal ordunun denetimi altında kurumsal yapıya entegre edildiği bir modelle mümkündür. Aksi hâlde, görünürde düzenin sağlandığı ama gerçekte kaosun kurumsal biçim altında sürdüğü bir Suriye kaçınılmaz olacaktır.

Kaynakça

- Acun, Can, ve Kutluhan Görücü. *PKK/YPG's State Dream in Syria*. SETA, 2024. <https://www.setav.org/en/pkk-ypps-state-dream-in-syria>.
- Akgül, Musa. "War Making and State Making in Northeast Syria: Understanding Quasi State Activities of the Democratic Union Party." Doktora Tezi, Lancaster University, 2025.
- Al Nofal, Walid. "Suwayda between Self-Administration and Division: Are Civil Initiatives Too Late?" Syria Direct, 12 Ağustos 2025. <https://syriadirect.org/suwayda-between-self-administration-and-division-are-civil-initiatives-too-late/>.
- Aldoughli, Rahaf. "From Subjects to Agents: Spatialising Security and Reverse Securitisation in Sweida's Uprisings." *The International Spectator* 0, sy 0 (2025): 1-19. <https://doi.org/10.1080/03932729.2025.2506436>.
- Allsopp, Harriet, ve Wladimir van Wilgenburg. *The Kurds of Northern Syria: Governance, Diversity and Conflicts*. I.B. Tauris, 2019.
- Al-Monitor. "Syrian Kurdish Leader Calls for Federal State." 01 Mart 2016. <https://www.al-monitor.com/originals/2016/03/syria-kurdish-jazeera-canton-federal-state.html>.
- Altun, Tuğba. "Türkiyeden Suriye'nin Süveyda ili için açıklanan yol haritasına yönelik memnuniyet mesajı." Anadolu Ajansı, 17 Eylül 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiyeden-suriyenin-suveyda-ili-icin-aciklanan-yol-haritasina-yonelik-memnuniyet-mesaji/3689864>.
- Anadolu Agency. "Syria slams SDF calls for federalism, terms country's unity as 'red line'." 27 Nisan 2025. <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/syria-slams-sdf-calls-for-federalism-terms-countrys-unity-as-red-line-/3550167>.
- Anadolu Ajansı. "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Suriye Cumhurbaşkanı Şara ile görüşti." 24 Eylül 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/cumhurbaskani-erdogan-suriye-cumhurbaskani-sara-ile-gorustu/3697813>.
- Anadolu Ajansı. "Irak Haşdi Şabi'yi lağvedebilir mi?" 08 Ocak 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/irak-hasdi-sabi-yi-lagvedebilir-mi/3444604>.
- Anadolu Ajansı. "Suriye'de ruhani liderlikten dış destekli 'otonomi' liderliğine: Hikmet el-Hecri." 23 Temmuz 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyede-ruhani-liderlikten-dis-destekli-otonomi-liderligine-hikmet-el-hecrist/3639541>.
- Anadolu Ajansı. "Süveydada ateşkes çağrılarına rağmen kent merkezinde ve kırsalında şiddetli çatışmalar yaşanıyor." 19 Temmuz 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suveydada-ateskes-cagrilarina-ragmen-kent-merkezinde-ve-kirsalinda-siddetli-catismalar-yasaniyor-/3635514>.
- ANF News. "Autonomous Administration Calls for Protection of the Achievements of the Rojava Revolution." 19 Temmuz 2025. <https://anfenglishmobile.com/rojava-syria/autonomous-administration-calls-to-protect-achievements-of-the-rojava-revolution-80361>.
- ANHA. "Conference Launched to Form Unified Women's Front for Syria's Future." 20 Eylül 2025. <https://hawarnews.com/en/conference-launched-to-form-unified-womens-front-for-syrias-future>.
- ANHA. "PYD Reaffirms Commitment to Martyrs Path, Democracy on 22th Anniversary." 19 Eylül 2025. <https://hawarnews.com/en/pyd-reaffirms-commitment-to-martyrs-path-democracy-on-22th-anniversary>.
- ANHA. "Sweida Announces Formation of Unified National Army under Name 'National Guard'." 23 Ağustos 2025. <https://hawarnews.com/en/sweida-announces-formation-of-unified-national-army-under-name-national-guard>.
- AP News. "Druze Seek Sweida Autonomy and Turn toward Israel, Adding New Twist to Syria's Tensions." 01 Ekim 2025. <https://apnews.com/article/syria-conflict-druze-israel-minorities-6827a22c87e0e1b4ea2973ce73e33f8a>.

- AP News. "Netanyahu says Israel won't allow Syrian forces 'south of Damascus'". 24 Şubat 2025. <https://apnews.com/article/israel-syria-buffer-zone-military-netanyahu-6a107f835d4262b56551ad940a5144d7>.
- Avam, Baha el-. "Suveyda için yol haritası: Suriye'nin güneyinde uzlaşıya giden zorlu yol." *Independent Türkçe*, 19 Eylül 2025. <https://www.indyturk.com/node/765061/d%C3%BCnyadan-sesler/suveyda-i%C3%A7in-yol-haritas%C4%B1-suriyenin-g%C3%BCneyinde-uzla%C5%9F%C4%B1ya-giden-zorlu-yol>.
- Aziz, Kamaran. "We Want Local Governance: Abdi Lays Out Federalist Vision." *Kurdistan24*, 13 Nisan 2025. <https://www.kurdistan24.net/en/story/834692/slug>.
- BBC Monitoring. "Explainer: What are the economic challenges facing Syria?" 31 Ocak 2025. <https://monitoring.bbc.co.uk/product/b00038ql>.
- BBC Monitoring. "Senior Druze cleric rejects ceasefire." 15 Temmuz 2025. <https://monitoring.bbc.co.uk/product/b00048ym>.
- BBC Monitoring. "Syria Druze leaders condemn Israeli strikes, support ceasefire." 06 Mayıs 2025. <https://monitoring.bbc.co.uk/product/b0003u0z>.
- BBC News Türkçe. "İsrail'den Suriye'ye uyarı: 'Dürzilere tehdide izin vermeyeceğiz'." 02 Mayıs 2025. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c9djwn077x5o>.
- BBC News Türkçe. "Suriye'deki çatışmaların odağındaki Dürziler kimdir?" 03 Mayıs 2025. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cly8735x50ko>.
- BBC News Türkçe. "Türkiye'nin YPG konusunda Suriye'den beklentileri neler?" 13 Mayıs 2025. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c5y64498lrpo>.
- Bengio, Ofra. "Israel and the Kurds: Love by Proxy." *The American Interest*, 18 Mart 2016. <https://www.the-american-interest.com/2016/03/18/israel-and-the-kurds-love-by-proxy/>.
- Bradley, Matt, ve Joe Parkinson. "America's Marxist Allies Against ISIS." *Wall Street Journal*, 24 Temmuz 2015. <http://www.wsj.com/articles/americas-marxist-allies-against-isis-1437747949>.
- Choucair. "A Strategic Dilemma: Israel's Intervention in Syria's Suwayda Province." *Al Jazeera Centre for Studies*, 24 Temmuz 2025. <http://studies.aljazeera.net/en/analyses/strategic-dilemma-israel%E2%80%99s-intervention-syria%E2%80%99s-suwayda-province>.
- CNN. "In Netanyahu's new Middle East, Syria could become Israel's biggest strategic gain." 14 Mart 2025. <https://edition.cnn.com/2025/03/14/middleeast/syria-netanyahu-new-middle-east-gain-mime-intl>.
- Cordall, Simon Speakman. "Not Just about the Druze: Israel's Rationale for Its Attacks on Syria." *Al Jazeera*, 17 Temmuz 2025. <https://www.aljazeera.com/news/2025/7/17/not-just-about-the-druze-israels-rationale-for-its-attacks-on-syria>.
- Davison, John, Orhan Qereman, Khalil Ashawi, ve Feras Dalatey. "Syria Risks Rupturing as Armed Camps Face off across the Euphrates." *Investigations. Reuters*, 19 Eylül 2025. <https://www.reuters.com/investigations/syria-risks-rupturing-armed-camps-face-off-across-euphrates-2025-09-19/>.
- Fabian, Emanuel. "Netanyahu and Katz Direct IDF to 'Prepare to Defend' Syrian Druze Suburb of Damascus." *The Times of Israel*, 01 Mart 2025. <https://www.timesofisrael.com/netanyahu-and-katz-direct-idf-to-prepare-to-defend-syrian-druze-suburb-of-damascus/>.
- "FM Sa'ar briefs foreign journalists Ministry of Foreign Affairs." *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 09 Aralık 2024. <https://www.gov.il/en/pages/fm-saar-briefs-foreign-journalists-9-dec-2024>.
- Gündoğmuş, Yıldız Nevin. "PYD/PKK ve Esed rejimi çıkar ilişkisi içinde." *Anadolu Ajansı*, 17 Şubat 2018. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/pyd-pkk-ve-esed-rejimi-cikar-iliskisi-icinde/1066081>.

- Habertürk. "Halep'te ateşkes anlaşmasına varıldı." 06 Ekim 2025. <https://www.haberturk.com/halep-te-catismalar-3828120>.
- Hanedar, Faruk. "İsrail Savunma Bakanı Katz, Suriye'deki işgali sürdürecektlerini yineledi." Anadolu Ajansı, 07 Mart 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-savunma-bakani-katz-suriyedeki-isgali-surdureceklerini-yineledi/3503210>.
- Hassan, Mohammed. "Building Syria's New Army: Future Plans and the Challenges Ahead." Middle East Institute, 12 Haziran 2025. <https://www.mei.edu/publications/building-syrias-new-army-future-plans-and-challenges-ahead>.
- Hosny, Samia. "Explainer: How do Druze in Syria's Suweida view government, Israeli intervention?" BBC Monitoring, 18 Temmuz 2025. <https://monitoring.bbc.co.uk/product/b0004934>.
- Hürriyet. "Fidan'dan YPG'ye: Tolere etmekte zorlanıyoruz." 14 Ağustos 2025. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/fidandan-ypgye-tolere-etmekte-zorlaniyoruz-42913555>.
- Ildbi, Qutaiba, Charles Lister, ve Marie Forestier. Reimagining Syria: A Roadmap for Peace and Prosperity Beyond Assad. The Syria Strategy Project, 2025. <https://mei.edu/publications/reimagining-syria-roadmap-peace-and-prosperity-beyond-assad>.
- Independent Türkçe. "Hicri, Suriye'deki Dürzileri için 'ayrı' bir bölge kurulmasını istedi." 26 Ağustos 2025. <https://www.indytrk.com/node/763901/d%C3%BCn%C3%BCrzi-ler-i%C3%A7in-%E2%80%98ayrı%20bölge%20kurulmasını%20istedi>.
- Institut Kurde. "Syria Rejects Federalism, Calls on Kurds to Join Army Ranks." 09 Temmuz 2025. <https://www.institutkurde.org/en/info/latest/syria-rejects-federalism-calls-on-kurds-to-join-army-ranks-13837/>.
- International Crisis Group. "A Compromise Is Urgently Needed in Southern Syria." 18 Temmuz 2025. <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/east-mediterranean-mena/syria/compromise-urgently-needed-southern-syria>.
- "Israel rejects Turkish statements regarding Israel in relation to Syria." Israel Ministry of Foreign Affairs, 17 Aralık 2024. <https://www.gov.il/en/pages/israel-rejects-turkish-statements-17-dec-2024>.
- Karabacak, Muhammed. "Suriye Cumhurbaşkanı Şarad'dan terör örgütü PKK/YPG'ye eleştiri: Mutabakat konusunda çelişkili sinyaller var." Anadolu Ajansı, 17 Ağustos 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-cumhurbaskani-saradan-teror-orgutu-pkk-ypgye-elestiri-mutabakat-konusunda-celiskili-sinyaller-var/3661987>.
- Karlén, Niklas. "Making Stars Align: Partnerships between State Sponsors and Armed Groups." European Journal of International Security, 14 Temmuz 2025, 1-18. <https://doi.org/10.1017/eis.2025.10007>.
- Kayhan Pusane, Özlem. "How to Profile PYD/YPG as an Actor in the Syrian Civil War: Policy Implications for the Region and Beyond." İçinde Violent Non-State Actors and the Syrian Civil War, editör Özden Zeynep Oktav, Emel Parlar Dal, ve Ali Murat Kurşun. Springer International Publishing, 2018.
- Knights, Michael. "Profile: Asaib Ahl al-Haq." The Washington Institute, 2021. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/profile-asaib-ahl-al-haq-0>.
- Knights, Michael. "Profile: Kataib Sayyid al-Shuhada." The Washington Institute, 2021. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/profile-kataib-sayyid-al-shuhada>.
- Knights, Michael, Hamdi Malik, ve Aymenn Jawad Al-Tamimi. Honored, Not Contained: The Future of Iraq's Popular Mobilization Forces. Policy Analysis Policy Focus 163. The Washington Institute For Near East Policy, 2020. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/honored-not-contained-future-iraqs-popular-mobilization-forces>.
- Knights, Michael, Hamdi Malik, Ameer al-Kaabi, ve Crispin Smith. "Profile: Harakat Hezbollah al-Nujaba." The Washington Institute, 2021. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/profile-harakat-hezbollah-al-nujaba>.
- Knights, Michael, Crispin Smith, ve Hamdi Malik. "Profile: Kataib Hezbollah." The Washington Institute, 2021. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/profile-kataib-hezbollah>.

- Knights, Michael, ve Wladimir Van Wilgenburg. Accidental Allies: The US-Syrian Democratic Forces Partnership Against the Islamic State. I.B. Tauris, 2021.*
- "Lead Inspector General for Operation Inherent Resolve Quarterly Report to the United States Congress | April 1, 2020 - June 30, 2020." 31 Temmuz 2020. <https://www.dodig.mil/reports.html/Article/2298912/lead-inspector-general-for-operation-inherent-resolve-quarterly-report-to-the-u/>.
- Mackenzie, James, ve Suleiman Al-Khalidi. "Israel Says Its Air Strikes Destroyed Most of Syria's Strategic Weapons Stockpiles." Middle East. Reuters, 10 Aralık 2024. <https://www.reuters.com/world/middle-east/israeli-incursion-into-syria-reaches-25-km-southwest-damascus-security-sources-2024-12-10/>.
- NTV. "Dürziler kimdir? Suriye'de yaşayan Dürziler hangi dine mensup? İşte merak edilenler." 16 Temmuz 2025. <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/durziler-kimdir-suriyede-yasayan-durziler-hangi-dine-mensup-iste-merak-edilenler,7PRUln53wkiKfrzIV8xPNg>.
- NTV. "İsrail'den Şam'a saldırı: Genelkurmay Başkanlığı hedef alındı." 16 Temmuz 2025. https://www.ntv.com.tr/dunya/israilden-sama-saldiri-genelkurmay-baskanligi-hedef-alindi,DMICALtakkKvR0RG1T3i_w.
- NTV. "İşgal güçleri Suriye'de: İsrail, Şam'a 20 kilometre yaklaştı." 13 Ocak 2025. https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/isgal-gucleri-suriyede-israil-sama-20-kilometre-yaklasti,N_ZuoCDKx0er-1Fhxp9Y-g.
- Orton, Kyle. "The Secular Foreign Fighters of the West in Syria." *Insight Turkey* 20, sy 3 (2018): 157-78.
- Öcalan, Abdullah. *Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)*. 6. Baskı. Weşanên Serxwebûn, 1993.
- Plana, Sara Cristina. "The Proxy Paradox: Explaining (Lack of) Control Over State-Sponsored Proxy Armed Groups." Thesis, Massachusetts Institute of Technology, 2021. <https://dspace.mit.edu/handle/1721.1/150912>.
- Reuters. "After Violence in Syria, Israel Says It Is Prepared to Defend Syria's Druze." Middle East. 10 Mart 2025. <https://www.reuters.com/world/middle-east/after-violence-syria-israel-says-it-is-prepared-defend-syrias-druze-2025-03-10/>.
- Reuters. "Israel sends aid to Druze in Syria, foreign ministry says." 13 Mart 2025. <https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-sends-humanitarian-aid-druze-syria-foreign-ministry-says-2025-03-13/>.
- Reuters. "Israel Won't Allow HTS Forces in Southern Syria, Netanyahu Says." Middle East. 23 Şubat 2025. <https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-wont-allow-hts-forces-southern-syria-netanyahu-says-2025-02-23/>.
- Rudaw. "ABD'nin Suriye Özel Temsilcisi Tom Barrack: YPG Artık PKK İle İlişkili Değil, Amerikan Müttefik." 30 Ağustos 2025. <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/30082025>.
- Rudaw. "KNC Leader Says Nine Offices Burned, 40 Members, Independent Activists Held by PYD." 12 Mart 2017. <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/110320174>.
- SANA. "SDG'nin Suriye Arap Cumhuriyeti Kurumlarına Entegre Edilmesi, Suriye Toprak Bütünlüğünün Vurgulanması Ve Bölünmenin Reddedilmesi Konusunda Anlaşma İmzalandı." 11 Mart 2025. <https://archive.sana.sy/tr/?p=316832>.
- Shafaq News. "AANES to Al-Sharaa: Decentralization Is Not Secession." 14 Eylül 2025. <https://shafaq.com/en/Middle-East/AANES-to-al-Sharaa-Decentralization-is-not-secession>.
- Smith, Crispin, ve Michael Knights. "How Iran aligned militias seized Iraq: irregular warfare, lawfare and regime change." *Small Wars & Insurgencies*, Routledge, 2025, 1-39. <https://doi.org/10.1080/09592318.2025.2471644>.
- Strohecker, Karin, ve Libby George. "Syria's economy: The devastating impact of war and sanctions." Reuters, 06 Ocak 2025. <https://www.reuters.com/world/middle-east/syrias-new-leaders-face-economy-decimated-by-war-sanctions-2025-01-06/>.
- Subramaniam, Tara, ve Holmes Lybrand. "Fact Check: Trump Says the US Has given 'Massive' Assistance to the Kurds. What Do the Facts Say?" CNN, 08 Ekim 2019. <https://www.cnn.com/2019/10/08/politics/donald-trump-kurd-military-aid-syria-fact-check>.

- Süleyman, Abdulhalim. "Silahlı kurumsallaşma olarak Ulusal Muhafızlar ve Suveyda'yı ayrılmaya hazırlama." *Independent Türkçe*, 28 Ağustos 2025. <https://www.indyuturk.com/node/763985/d%C3%BCnyadan-sesler/silahl%C4%B1-kurumsalla%C5%9Fma-olarak-ulusal-muhaf%C4%B1zlar-ve-suveyday%C4%B1-ayr%C4%B1lmaya>.
- Syrian Democratic Council U.S. Mission. "Autonomous Administration of North and East Syria." Erişim 01 Ekim 2025. <https://www.syriandemocraticcouncil.us/1418-2/>.
- Şarkul Avsat. "Dürzi lideri Yusuf Carbu Şarku'l Avsat'a konuştu: Dış güçler ateşkesin bozulmasını istiyor." 17 Temmuz 2025. <https://turkish.aawsat.com/node/5165615>.
- Şarkul Avsat. "Suriyeli Dürzi lider, Suveyda konusunda Kongre üyeleriyle görüşüyor." 27 Temmuz 2025. <https://turkish.aawsat.com/node/5169008>.
- The Aspen Institute, dir. SOCOM: Policing the World. 2017. 59:15. <https://www.youtube.com/watch?v=wCqCnLjSx7M>.
- The Impact of the Conflict in Syria. UNDP, 2025.
- "The Nomination of Hon. Marco Rubio to Be U.S. Secretary of State: Hearing Before the Committee on Foreign Relations United States Senate." U.S. Government Publishing Office, 15 Ocak 2025. <https://www.foreign.senate.gov/hearings/nominations-01-15-2025>.
- The PKK's Fateful Choice in Northern Syria. International Crisis Group, 2017. <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/syria-iraq-turkiye/176-pkks-fateful-choice-northern-syria>.
- "The Syrian Government Affirms Its Unwavering Commitment to the Principle That 'Syria Is Inseparable'." 09 Temmuz 2025. <https://sana.sy/en/local/363599/>.
- Under Kurdish Rule: Abuses in PYD-Run Enclaves of Syria. Human Rights Watch, 2014.
- Waters, Gregory. Local Governance in Post-Assad Syria: A Hybrid State Model for the Future? Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center, 2025. <https://carnegieendowment.org/research/2025/07/local-governance-in-post-assad-syria-a-hybrid-state-model-for-the-future?lang=en>.
- X (formerly Twitter). "X'te Karoline Leavitt: 'Today, President Trump, at the invitation of Crown Prince Mohammed bin Salman, met with Syrian President Ahmad al-Sharaa. President Erdogan of Turkey joined by phone. President Erdogan praised President Trump for lifting sanctions on Syria and committed to working alongside Saudi https://t.co/0yhyZbQ1o0' / X." 14 Mayıs 2025. <https://x.com/PressSec/status/1922567846317392240>.
- Yağmur, Tijda. "KCK's Bayik: Raqqa Will Determine the Future." ANF News, 20 Ağustos 2017. <https://english.anf-news.com/features/kck-s-bayik-raqqa-will-determine-the-future-21635>.

